

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

Právo a právní předpisy I.

JUDr. Olga Sovová, Ph. D.

JUDr. Miroslav Sova

JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.

Gaudeamus 2014

Recenzovali:

prof. JUDr. Dagmar Císařová, DrSc.

JUDr. Zdeněk Fiala, Ph.D.

Publikace neprošla jazykovou úpravou.

Edice texty k sociální práci

Řada: Právo v sociální práci - sv. 16

Studijní materiál vznikl za podpory projektu

Inovace studijních programů sociální politika a sociální práce na UHK s ohledem na potřeby trhu práce (CZ.1.07/2.2.00/28.0127), který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

ISBN 978-80-7435-438-0

Obsah

1	Úvod	4
2	Slovníček pojmů rekodifikace soukromého práva	5
3	Základní pojmy	9
3.1	Prameny práva	10
3.1.1	Prameny práva v České republice.....	11
3.2	Interpretace práva	14
4	Občanské právo	17
4.1	Fyzické osoby	17
4.2	Právní osoby.....	21
4.3	Svěřenský fond	22
4.4	Právní skutečnosti.....	23
4.5	Náhrada škody	25
5	Manželské majetkové právo	28
6	Závazkové právo	31
6.1	Zánik závazků.....	36
6.2	Kupní smlouva.....	39
6.3	Smlouva o dílo.....	39
7	Podnikání a korporátní právo	41
7.1	Korporátní právo	43
7.2	Základy živnostenského práva.....	50
8	Základní pojmy pracovního práva	54
8.1	Pracovní poměr.....	55
8.2	Dohoda o pracovní činnosti	60
8.3	Dohoda o provedení práce	60
9	Občanské právo procesní	63
9.1	Základní zásady občanského soudního řízení.....	63
9.2	Soudní soustava České republiky	67
9.2.1	Ústavní soud	68
9.2.2	Soustava obecných soudů	69
10	Závěr	72
11	Literatura	73
12	Rejstřík	75

1 Úvod

V předkládané studijní pomůcce se seznámíte se základními pojmy několika právních oborů, které jsou základem znalostí sociálních pracovníků v praxi.

Tato skripta vysvětlují nejdůležitější pojmy z hlavních oborů práva veřejného i soukromého, přičemž hlavní důraz je kladen na občanské, obchodní a pracovní právo. V úvodní části si vysvětlíme také základy teorie práva a způsoby interpretace práva.

Orientace ve výše uvedených oborech je nezbytná nejen pro sociální pracovníky, ale i pro každodenní občanský život. Proto je nutné, abyste se v průběhu studia sami aktivně seznamovali nejen s právními předpisy, ale i nadále si své znalosti prohlubovali samostudiem a dalším vzděláváním ve vybraných právních oblastech, které potřebujete pro svou činnost. Skripta, se kterými se seznámíte, jsou pouze základním studijním materiálem, který vám umožní pochopit základní pojmy jednotlivých oborů. Samotný předmět Právo a právní předpisy I a II v sobě zahrnuje i úvod do dalších oborů, pro jejichž studium využijete skripta, distanční texty a e-learning zpracovaný pro jejich výuku.

V seznamu použité a doporučené literatury a pramenů jsou uvedeny odkazy na webové stránky, se kterými je možné pracovat a ověřovat si a průběžně doplňovat nabyté znalosti.

Právní předpisy jsou použity ve znění účinném k 1. 7. 2014.

2 Slovníček pojmů rekodifikace soukromého práva

Účelem tohoto slovníčku je pomoc k rychlému osvojení si terminologie, která se objevuje v novém občanském zákoníku a zákonu o obchodních korporacích.

Heslo	Výklad
PRÁVNÍ OSOBNOST	Způsobilost mít práva a povinnosti (dříve způsobilost k právům a povinnostem). Právní osobnost může mít jen osoba, ne věc ani zvíře. Osoba může být fyzická, nebo právnická.
SVÉPRÁVNOST	Způsobilost nabývat pro sebe vlastním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem – právně jednat (dříve způsobilost k právním úkonům). Svěprávnost lze pouze omezit.
VEŘEJNÝ STATEK	Věc, která je určena k obecnému, veřejnému užívání. Není rozhodující vlastnictví, ale způsob využití, veřejným statkem je chodník nebo pozemek sloužící k volnému pobíhání psů bez ohledu, zda jej vlastní obec nebo fyzická osoba či obchodní společnost.
MAJETEK	Souhrn věcí, práv a dalších majetkových hodnot, které patří určité osobě, jde o aktiva, nezahrnují dluhy.
PASIVA	Prostředky za něž byla pořízena aktiva. V účetnictví zdroje, kterými jsou kryta aktiva podniku. Jde o závazky vůči věřitelům (včetně závazků z obchodního styku), vklady vlastníků do společnosti, zisky (ztráty) minulých let a výsledek hospodaření běžného roku.
AKTIVA	Vytvářejí zisk. V účetnictví všechno, co účetní jednotka vlastní a v budoucnu jí to přinese ekonomický prospěch (např. majetek, zásoby, peníze, licence, akcie, atd.).
JMĚNÍ	Zahrnuje v sobě majetek i dluhy.
HMOTNÁ VĚC	Samostatný předmět.
NEHMOTNÁ VĚC	Majetková nehmotná práva (např. autorské právo).
MOVITÁ VĚC	Veškeré věci, které nesplňují charakteristiku nemovitosti.
NEMOVITÁ VĚC	Pozemky, podzemní stavby se samostatným určením, věcná práva k nemovitostem.
ÚČEL PRÁVNICKÉ OSOBY	Soukromý nebo veřejný zájem, posuzuje se podle její hlavní činnosti.
VEŘEJNÁ PROSPĚŠNOST PRÁVNICKÉ OSOBY	Její poslání (účelem) je přispívat vlastní činností k dosahování obecného blaha. Status veřejné prospěšnosti se zapisuje do obchodního rejstříku.

KORPORACE	Právnícké osoby soukromého nebo veřejného práva, založené na členském principu. Je možné kombinovat princip členský a územní (teritoriální) – územní samosprávné celky, spolky, obchodní společnosti.
FUNDACE	Majetkové korporace. Jejich základ (fundus) tvoří majetek určený ke konkrétnímu účelu, nadace, nadační fondy.
ÚSTAV	Může být soukromoprávní i veřejnoprávní, osobní a majetková složka je propojena. Ústav nemá členy jako korporace, ale zaměstnance a provozuje hospodářsky nebo společensky užitečnou činnost pro klienty (pacienty) za stejných, předem stanovených podmínek. Příkladem jsou lázně nebo veřejné knihovny.
VÝMĚNEK	Zaopatření na dobu života pro vlastníka, který převádí svoji nemovitost na jiného a vymění si přitom určité služby.
PACHT	Institut podobný nájmu s tím, že na rozdíl od nájmu připadají pachtýři rovněž plody z propachtované (pronajaté) věci (například úroda z pole, zisk z podniku). Při nájmu nájemce věc pouze užívá (například byt nebo v „půjčovně“ aut uzavíráme ve skutečnosti nájem).
VÝPROSA	Bezplatná výpůjčka, aniž se ujedná doba užívání a účel, ke kterému se má věc užívat. Vlastník může žádat kdykoli vrácení věci zpět.
ZÁVDAVEK	Potvrzení o uzavření smlouvy spojené s částečnou platbou.
ODKAZ	Možnost zůstavitele odkázat pro případ smrti pouze jednotlivou věc odkazovníku (na rozdíl od dědice, kterému náleží buď celé dědictví, nebo podíl na něm včetně dluhů).
ROZHRADY	Ukazují patrné hranice mezi pozemky, ať již jsou přirozené, nebo umělé. Rozhradou může být vše, co vymezuje hranici mezi pozemky, např. živý plot, zídka či příkop, a každý ze sousedů se stará o rozhradu ze své strany.
PŘESTAVEK	Malá část stavby, která přesahuje na cizí pozemek. (Pokud ji stavebník postavil v dobré víře, může se stát za náhradu vlastníkem tohoto pozemku).
PRÁVNÍ SKUTEČNOSTI	Dělí se na právní jednání a právní události.
PRÁVNÍ JEDNÁNÍ	Dříve právní úkony, závisí na vůli osoby.
PRÁVNÍ UDÁLOSTI	Nastávají nezávisle na vůli. Základní právní událostí je čas a jeho plynutí.

ZÁPŮJČKA	Dříve půjčka věci určené druhově, nejčastěji peněz, smlouva o výpůjčce 10.000 Kč.
UTVRZENÍ DLUHU	Uznání závazku již existujícího nebo jeho potvrzení smluvní pokutou.
OBCHODNÍ ZÁVOD	Uspořádaný (organizovaný) soubor jmění, který si podnikatel vytvořil, a který slouží k provozování jeho činnosti. Obvykle má závod složku majetkovou, to může být nemovitost k podnikání a její vybavení, a rovněž finanční prostředky. Závod má také osobní složku, což jsou lidé, kteří v závodě pracují - podnikatel, spolupracující osoby, případně zaměstnanci. Závod je samostatnou účetní jednotkou. V předcházející právní úpravě tomuto vymezení odpovídal podnik.
RODINNÝ ZÁVOD	Zvláštní typ obchodního závodu, vzniká ze zákona při společném podnikání obou manželů nebo jednoho z manželů a jejich příbuzných.
PODNIKATEL	Samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem, se záměrem soustavnosti za účelem dosažení zisku. Fyzická i právnická osoba.
ŠVAGROVSTVÍ	Příbuzenství založené manželstvím, považují se za osoby blízké, švagrovství zaniká rozvodem, úmrtím manžela nikoli.
DRŽBA ŘÁDNÁ	Zakládá se na právním důvodu, nezasahuje do cizích práv držby.
DRŽBA POCTIVÁ	Výkon držby z přesvědčivého důvodu.
DRŽBA PRAVÁ	Výkon práva není založen na lsti nebo snaze obejít právní předpisy.
ODDĚLENÍ SPOLUVLASTNICTVÍ	Způsob vypořádání v případě, kdy je možné věc ve spoluvlastnictví reálně rozdělit.
PŘÍDATNÉ SPOLUVLASTNICTVÍ	Vzniká za situace, kdy několik osob vlastní určité věci, které lze užívat pouze při současném užívání věci v přídatném spoluvlastnictví. V přídatném spoluvlastnictví jsou například chodby, schodiště a výtah v domě s bytovými jednotkami, které jsou ve vlastnictví členů společenství vlastníků.
PRÁVO STAVBY	Nemovitá věc, zvláštní věcné právo stavět na cizím pozemku.
VĚCNÉ BŘEMENO	Právo k věci cizí. Dělí se na služebnosti a reálná břemena.
SLUŽEBNOST	Pasivní povinnost pro vlastníka věci, něco strpět nebo se zdržet. Příklad služebnost stezky- doprava lidskou silou, pěší nebo kolo.

SLUŽEBNOST CESTY	Právo vjíždět vozidly.
SLUŽEBNOST PRŮHONU	Právo hnát přes pozemek zvířata a jezdit jinými než motorovými vozidly.
REÁLNÉ BŘEMENO	Aktivní činnost povinného, dlužníka něco oprávněnému dát nebo konat. Například udržovat cestu jiné osoby sjízdnou v zimním období.
VEŘEJNÝ SEZNAM	Není definován právním předpisem. Jde o různé informační systémy, soupisy a rejstříky, které jsou vedeny správními úřady, lze do nich nahlížet a platí pro ně princip publicity - katastr nemovitostí nebo centrální evidence manželských smluv, rovněž obchodní rejstřík.
PRINCIP (ZÁSADA) PUBLICITY	Vše, co je zapsáno ve veřejném rejstříku nebo seznamu, je považované za správné, dokud se neprokáže opak. Důležité také je, že ten, kdo jedná s osobami, které jsou zapsané jako oprávněné ve veřejném rejstříku, jedná po právu a platí pro něj tzv. zvýšená ochrana.
SVĚŘENSKÝ FOND (TRUST)	Vyčleněný majetek bez vlastníka, spravuje ho na základě rozhodnutí zakladatele svěřenský správce ve prospěch beneficenta. Svěřenský fond je vytvářen k soukromému nebo veřejně prospěšnému účelu: Svěřenský fond není právnická osoba.

3 Základní pojmy

Právo je multidimenzionální systém, který nelze jednoznačně vymezit, definovat, spočítat, změřit či zvažít. Jde o systém regulující chování lidí, ve kterém se pravidlo chování stává **právní normou**.

Obsah pravidel je předurčen systémem společenských vztahů, takže hovoříme o sociální rovině práva. **Právo je hodnotový systém**, neboť normativní regulace stanoví určité, celospolečensky chráněné priority a hodnoty. Právo je i mocenský systém, neboť realizuje politiku.

V neposlední řadě soubor právních norem informuje jejich adresáty, jak se mají chovat, které chování je dovolené - právem aprobované. Právo má i **funkci informačního systému**.

Objektivním právem nazýváme souhrn právních norem, tedy obecně závazná pravidla chování. Tato pravidla jsou formalizována a předepsaným způsobem publikována.

Adresáti norem mají možnost se určitým způsobem chovat. S jejich chováním pak právo spojuje určité následky. **Subjektivním právem** nazýváme možnost zvolit si právní normou předvídané chování. Jednání adresáta může být i v rozporu s právní normou. V takovém případě může následovat postih za porušení právního předpisu - **sankce**. Skutečné chování adresátů norem nazýváme **výkon práva**.

Předmětem právní regulace jsou společenské vztahy a jejich odlišnost. Na základě odlišnosti vztahů mezi adresáty navzájem a adresáty a státem se vytvářejí různá **právní odvětví** jako například:

- občanské právo, rodinné právo, živnostenské právo, trestní nebo správní právo.

Pro určení práv a povinností adresátů je velmi významná **metoda právní úpravy**. Z tohoto pohledu rozlišujeme **právo veřejné**, kdy je nutné i donucovacími prostředky chránit veřejný zájem. Pro veřejnoprávní úpravu jsou typické kogentní - donucovací normy. Tyto normy neumožňují účastníkům právního vztahu, aby se vzájemnou dohodou odchýlili od právního předpisu předepsané úpravy.

K odvětvím práva veřejného patří mj. správní právo, finanční právo a trestní právo.

Pro právní odvětví **soukromého práva** je typická zásada smluvní volnosti a dispozitivní normy, které stranám umožňují dohodnout si právní vztahy, které nejsou předpisy upraveny nebo je dohodnout odlišně od úpravy stanovené právními normami.

Adresáti norem si však nemohou dohodnout takové smluvní vztahy, které jsou v rozporu s dobrými mravy, přičí se zákonu nebo jej obcházejí.

K odvětvím soukromého práva patří zejména občanské právo, obchodní právo a pracovní právo.

Hranice mezi odvětvími veřejného a soukromého práva nejsou ostré, i právní obory mnohdy obsahují právní úpravu podle obou metod. Rozvojem vědy a společenským pokrokem vznikají i nové, interdisciplinární obory, které v sobě zahrnují více odvětví - například zdravotnické právo.

Hmotným právem nazýváme souhrn norem, které stanoví práva a povinnosti bezprostředně. **Hmotné právo** bývá zakotveno (kodifikováno) v zákonech (kodexech) jako jsou například občanský, obchodní nebo trestní zákoník.

Procesem neboli řízením nazýváme postup při aplikaci norem hmotného práva nebo jejich výkladu. **Procesní právo** chrání adresáty a dává jim nová práva a možnost domáhat se ochrany u stanoveného orgánu. Bývá zakotveno ve zvláštních procesních předpisech, jako jsou občanský soudní řád, trestní řád, správní řád. Mnohdy však i normy hmotného práva obsahují ustanovení o specifických procesních postupech v dané oblasti. Příkladem může být přestupkový zákon.¹

Ústavní soud se vyjádřil, že hmotné i procesní právo mají rovnocenné postavení, a že v mnohých případech hmotné právo řeší i procesní otázky, nebo s jejich řešením počítá.²

3.1 Prameny práva

Pramenem práva nazýváme různé formy, ve kterých je objektivní právo obsaženo. V takovém případě jde o **formální prameny práva**.

Materiální prameny práva jsou zdroje, odkud čerpá právo svůj obsah. Jde o vývoj společnosti, který ovlivňuje obsah práva.

Právo je také nutno poznávat, což je zejména důležité pro jeho interpretaci, viz kap. 2.2. V takovém případě hovoříme o **poznávacím (gnoseologickém) pojetí pramenů práva**.

¹ Podrobněji k teoretickým pojmům viz např. GERLOCH, A. *Teorie práva*. A. Čeněk 2009. 5. vyd.

² I. ÚS 531/98.

Formální prameny dělíme:

- a) normativní právní akty – právní předpisy. Jsou hierarchicky uspořádané od právních předpisů nejvyšší právní síly až po předpisy nejnižší síly,
- b) soudní precedenty. Jsou typické pro anglo-americkou právní oblast a znamenají jedinečné modelové rozhodnutí, které je prvním řešením případu, který soudy dosud nerozhodovaly. Precedens pak slouží jako závazný způsob řešení do budoucnosti, pokud následně jiný soud neshledá a neodůvodní, že je třeba se od modelového rozhodnutí zásadním, způsobem odchýlit,
- c) normativní právní smlouvy jsou mezinárodní smlouvy - úmluvy, jimiž jsou státy vázány,
- d) právní obyčeje - zvyklosti se tvoří v určitém právním odvětví mnoho let a jsou postupně obecně uznávané.

3.1.1 Prameny práva v České republice

Obecně lze říci, že rozlišujeme **prameny práva mezinárodní a vnitrostátní**.

Pramenem nejvyšší právní síly jsou Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod, rovněž ústavní zákon České republiky. Společně s dalšími ústavními zákony tvoří **ústavní pořádek České republiky**.

V souladu s čl. 10 Ústavy jsou součástí našeho právního řádu ty **mezinárodní smlouvy**, které Česká republika ratifikovala a řádně vyhlásila.

Dále jsou prameny práva **zákony**, k jejichž provedení mohou orgány výkonné moci vydávat **podzákoné právní předpisy**, jimiž jsou nařízení vlády (čl. 78 Ústavy), vyhlášky ústředních orgánů státní správy (čl. 79 odst. 3 Ústavy) a nařízení krajů a obcí při výkonu přenesené působnosti. Kraje a obce jako územní samosprávné celky vydávají navíc zvláštní právní předpisy - vyhlášky krajů a obcí – pro otázky, které spadají do jejich samostatné působnosti (čl. 104 odst. 3 Ústavy).³

Specifickým pramenem práva a zvláštním typem právního předpisu jsou **zákonná opatření Senátu**.⁴ Tato přijímá Senát, pokud věc nesnese odkladu a je rozpuštěna

³ Podrobně srv. SOVOVÁ, O. *Základy správního práva*. Gaudeamus. Hradec Králové 2008, 2009. Kap. 5.

⁴ Viz . čl. 33 Ústavy.

Poslanecká sněmovna. Zákonná opatření Senátu musí být následně schválena nově zvolenou Poslaneckou sněmovnou na její první schůzi. Tento akt se nazývá **ratihabice**. Pokud zákonné opatření není schváleno, pozbývá platnosti dnem, kdy je usnesení o neschválení publikováno ve Sbírce zákonů.⁵

Pokud jde o soudní rozhodnutí, pak je důležité rozlišit mezi nálezy Ústavního soudu, který má v rámci provádění kontroly ústavnosti pravomoc rušit zákony a podzákonné právní předpisy⁶, a nálezy, které se týkají jednotlivých případů. Pokud jsou nálezy publikovány ve Sbírce zákonů, mají charakter pramenů práva.

Nejvyšší soud ČR a Nejvyšší správní soud mají za úkol sjednocovat rozhodování nižších soudů. Významnou roli ve vytváření modelových soudních rozhodnutí hraje nejen rozhodovací praxe nejvyšších soudů, ale i jiných odvolacích soudů. Tzv. **ustálená judikatura** ovlivňuje nižší soudy a jejich rozhodovací činnost.

Vzhledem k našemu členství v Evropské unii jsou závazné i rozsudky soudních orgánů Evropské unie.⁷ Závazné a přímo vykonatelné jsou také rozsudky Evropského soudu pro lidská práva. Rozhodnutí uvedených soudních orgánů nejsou přímo pramenem práva, avšak tvoří nejen výkladová pravidla při aplikaci evropského práva, resp. základních dokumentů při ochraně lidských práv, ale rovněž jsou vodítkem pro zákonodárce, jak při úpravě určitých problémů v rámci vnitrostátní právní úpravy členského státu mezinárodních společenství postupovat.

Zákony a podzákonné právní předpisy jsou publikovány v jediné úřední sbírce, kterou je **Sbírka zákonů ČR** (zkratka Sb.). Pravidla jejího vydávání se řídí zákonem č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv (Sb.m.s.). Za vydávání Sbírky zákonů a Sbírky mezinárodních smluv odpovídá Ministerstvo vnitra ČR. Autentickou povahu má pouze tištěné znění Sbírky zákonů.⁸

Právní předpisy krajů jsou vydávány ve Věstnicích krajů. Kraje i obce zveřejňují své předpisy na úředních deskách, které jsou povinny zřizovat.

⁵ Formou zákonných opatření byla schválena některá doprovodná legislativa k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, koncem roku 2013. Viz, např. doprovodný zákon (zákon č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva), novelizoval 71 zákonů.

⁶ V takovém, případě se nazývá činnost Ústavního soudu negativním zákonodárstvím. Při rušení právních předpisů nebo jejich částí působí ÚS jako negativní zákonodárce.

⁷ Podrobně viz kap.8. 2, též www.euroskop.cz.

⁸ Zkratka Sb., kterou najdeme za číslem právního předpisu tedy znamená, že příslušná norma byla publikována ve Sbírce zákonů. Zkratka Sb.m.s., odkazuje na sbírku mezinárodních smluv.

U právního předpisu je nezbytné rozlišit **platnost** a **účinnost**. **Platný** je právní předpis, který byl předepsaným způsobem oznámen, tedy vydán (vyhlášen), ve Sbírce zákonů nebo Sbírce mezinárodních smluv (Sbírka). Právní předpis **nabývá účinnosti** patnáctým dnem po vyhlášení ve Sbírce. Účinnost může být v naléhavém obecném zájmu stanovena i dřívější, avšak nejdříve dnem vyhlášení. Obvyklá je však delší doba mezi platností a účinností předpisu. Toto období, které se nazývá **legisvakance**, slouží k tomu, aby se adresáti s právní normou seznámili. Právní předpisy zveřejňované ve Sbírce se číslijí průběžně. Sbírka v tištěné podobě je rozdělena do jednotlivých vydání, která se nazývají **částky**. Každá částka má své číslo - opět průběžné. Den rozeslání částky je dnem vyhlášení právních předpisů v ní zveřejněných.

Z judikatury

NS 30 Cdo 2811/2007

I když právní názory, které Nejvyšší soud České republiky zaujal v jiných právních věcech, nejsou ex lege právně závazné (aplikovatelné) na případy s obdobným skutkovým či právním základem, z něž vzešel ten který judikát dovolacího soudu, nelze však současně ztrácet ze zřetele, že došlo-li v soudní rozhodovací praxi při řešení určité materie k judikatornímu ustálení právního názoru, je z povahy věci nezbytné, aby soudy nižších stupňů tento judikatorní posun ve své rozhodovací praxi reflektovaly a v případě, že takový právní názor nesdílejí, jej ve světle jimi pečlivě vyložené argumentace (kriticky) konfrontovaly a seznatelným způsobem (v odůvodnění písemného vyhotovení svého rozhodnutí) vyložily, proč, resp. z jakého (jakých) nosného (nosných) důvodu (důvodů) nebylo lze se ve věci s obdobným skutkovým či právním základem s předmětným judikátem ztotožnit.

III. ÚS 470/1997

Rozhodnutí soudu má „rasy jurisdikční libovůle“, a jako takové může být protiústavní, pokud se obecné soudy odchýlí od ustálené rozhodovací praxe, aniž by dostatečným způsobem vyložily důvody, pro které ustálenou rozhodovací praxi odmítají.

3.2 Interpretace práva

Výkladem neboli interpretací práva rozumíme objasnění textu právního předpisu s ohledem na jeho následující použití.⁹

Právě prostřednictvím interpretace lze zjistit skutečný obsah právní normy, a jak na řešení problému dopadá. Výklad práva má v tomto případě **poznávací funkci**. Další důležitou funkcí je **funkce praktická**, neboť právo je interpretováno především proto, aby bylo následně aplikováno. Tento typ výkladu použije především správní orgán. U soudu se výklad práva již blíží nalézání práva, neboť soudce je povinen aplikovat vhodnou právní normu nebo stávající právní normy či soudní rozhodnutí vyložit tak, jak dopadají na jím řešený případ. Advokát, stejně jako vědecký pracovník či pedagog, využije **argumentační funkce**, neboť sám právo neaplikuje, ani nenalézá, ale snaží se svůj právní názor podpořit vhodnou interpretací právní normy.

Metody interpretace jsou postupy objasnění smyslu interpretovaného právního textu.

Ke standardním metodám interpretace náleží **jazyková metoda**. Tento způsob analyzuje jazykovou a větnou stavbu textu.

Metoda logického výkladu je základem interpretačních metod a rozebírá logickou strukturu textu.

Systematický výklad pak v sobě zahrnuje jak posouzení jazykové, tak logické stránky právního textu.

Nadstandardní metody interpretace, které používají zejména nejvyšší soudy, Ústavní soud a též právní nauka, je nutno využít tehdy, pokud k výkladu právního textu nepostačují standardní metody nebo jejich použití vede k nejednoznačnému závěru.

Při nutnosti rozšířit interpretaci o nadstandardní metody můžeme využít:

- **metoda historického výkladu** - hledáme smysl zákona z pohledu zákonodárce, tedy proč byla daná právní úprava přijata. K tomu poslouží například důvodová zpráva zákona, též obecné zásady právního předpisu,¹⁰ nebo i preambule ústavních zákonů či mezinárodních smluv,

⁹ Podrobně GERLOCH, A. *Teorie práva*. A. Čeněk 2009. 5. vyd. Kap. VIII.

¹⁰ Srv. např. §§2, 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, též níže výklad v kap. 3.1.

- **metoda teleologického výkladu** - hledá smysl a účel zákona. Tato metoda je typická pro přirozenoprávní přístup k právnímu textu,
- **metoda srovnávacího výkladu (komparace)** - porovnává obdobné či stejné instituty v různých zemích, nejčastěji v rámci Evropské unie či kontinentálního právního systému.

V sociální práci se s užitím nadstandardních metod výkladu práva setkáme zejména při různých typech přezkumu rozhodnutí vyššími správními orgány nebo při úvahách o možném odstranění tvrdosti zákona. Pro všechny nadstandardní metody je typické, že v rámci hledání účelu a rozumné aplikace právní normy vykládáme právo v souvislostech.

Z judikatury

NS 25 Cdo 1569/99

„... o obsahu právního úkonu může vzniknout pochybnost, a pro takový případ formuluje výkladová pravidla, která ukládají soudu, aby tyto pochybnosti odstranil výkladem založeným na tom, že vedle jazykového vyjádření právního úkonu vyjádřeného slovně podrobí zkoumání i vůli jednajících osob. Jazykové vyjádření právního úkonu zachycené ve smlouvě je proto nejprve vykládáno prostředky gramatickými (z hlediska možného významu jednotlivých použitých pojmů), logickými (z hlediska vzájemné návaznosti použitých pojmů) či systematickými (z hlediska řazení pojmů ve struktuře celého právního úkonu). Kromě toho lze obsah právního úkonu posoudit i podle vůle stran v okamžiku uzavírání smlouvy, avšak za podmínky, že tato vůle není v rozporu s tím, co plyne z jazykového vyjádření úkonu.“

NS 28 Cdo 4341/2009

„...není možné, aby soud upřednostnil tvrzenou vůli účastníka před jazykovým vyjádřením, je-li toto vyjádření obsažené v písemné smlouvě natolik jednoznačné, že nelze ani s přihlédnutím k tvrzené vůli účastníka usuzovat na jiný obsah právního úkonu.“

II. ÚS 1005/07

„...při výkladu právního úkonu nelze již učiněný právní úkon doplňovat, měnit či nahrazovat jiným, neboť základním účelem výkladu je zjištění skutečné vůle jednajícího účastníka, která nachází svůj výraz v obsahu právního úkonu. Přitom se (obvykle) obsah právního úkonu zjišťuje ze slovního vyjádření. V obecné rovině se může stát, že slovní znění není vždy jednoznačným vodítkem ke zjištění skutečného obsahu projevu vůle,

a proto je třeba brát zřetel i na ostatní okolnosti, za kterých byl projev vůle učiněn, což znamená potřebu vzít v úvahu i textový rámec - kontext celkového ujednání stran.“

I. ÚS 436/05

*„Při výkladu právních úkonů je nepsaným pravidlem právním též předpoklad, podle něhož žádný normotvůrce nezamýšlí dát jím **tvořenému aktu absurdní nebo nerozumné důsledky** (srov. nález sp. zn. I. ÚS 331/98, Sběrka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 18, str. 233, kde Ústavní soud používá argumenty obdobné). Soud by se měl proto, při výkladu smlouvy, **vyhnout zejména takovému výkladu, který je pochybný, zejména s ohledem na absurdní či problematické důsledky, k nimž vede.**“*

4 Občanské právo

Od 1. ledna 2014 došlo k velmi zásadní změně v oblasti soukromého práva. Nový občanský zákoník, zákon č. 89/2014 Sb., OZ, je základním pilířem mnoha změn v právních vztazích nejen běžného života, ale i ve vztazích podnikatelských. OZ rovněž dopadá do povinností upravených právem veřejným, jako je správní či daňové právo.

Dalším opěrným bodem reformy právního řádu je zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích (ZOK). Právním vztahům s přeshraničním prvkem se věnuje zákon č. 91/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém (ZMPS).

Hlavní myšlenkou velmi rozsáhlého OZ, právního předpisu s celkem 3081 paragrafy, je zahrnout soukromoprávní vztahy mezi fyzickými a právnickými osobami a státem do jednoho základního zákoníku – kodexu. OZ tak ponechává samostatnou právní úpravu pouze pro specializované oblasti, jako je například autorské právo. OZ proto ruší celou řadu právních předpisů nebo jejich podstatné části, které byly účinné do 31. 12. 2014.

K **zásadám a výkladovým pravidlům** OZ (§§ 1 - 10) patří zdůraznění poctivého obchodního a právního jednání v souladu s dobrými mravy, obchodními zvyklostmi a obecné lidské slušností. V neposlední řadě OZ zdůrazňuje povinnost dodržovat sjednané závazky.

OZ zdůrazňuje, že veškerá ustanovení soukromého práva je třeba vykládat jak v souladu s Listinou základních práv a svobod¹¹ a s výkladovými pravidly OZ i hodnotami, které občanský zákoník chrání.

Ustanovení § 9, odst. 2, OZ říká, že: „*Soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy. K zvyklostem lze hledět tehdy, dovolává-li se jich zákon.*“

4.1 Fyzické osoby

Občanský zákoník poměrně zásadně změnil terminologii i pohled na fyzické osoby - lidi. Pojem **právní osobnost** je dřívější způsobilost k právům a povinnostem. **Svéprávnost** nahrazuje způsobilost k právním úkonům. Oproti předcházející právní úpravě svéprávnosti

¹¹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. (Ústavním pořádkem České republiky rozumíme Ústavu, ústavní zákony a mezinárodní smlouvy, které ČR předepsaným způsobem přijala – ratifikovala).

nelze člověka zbavit, ale lze ji pouze omezit, a to nejdéle na dobu 3let. Poté musí vždy soud přezkoumat, zda důvody omezení dále trvají.

Svéprávnosti nabývá fyzická osoba dosažením zletilosti v 18letech. V souladu s ustanoveními právní úpravy rodinného práva, lze nabýt zletilosti od 16let, v případě uzavření sňatku s přivolením soudu.

OZ v § 37 přináší zcela novu právní úpravu, kterou teorie nazývá emancipací nezletilého.¹²

§ 37 Přiznání svéprávnosti

- (1) Navrhne-li nezletilý, který není plně svéprávný, aby mu soud přiznal svéprávnost, soud návrhu vyhoví, pokud nezletilý dosáhl věku šestnácti let, pokud je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti a pokud s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého. V ostatních případech soud vyhoví návrhu, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého.*
- (2) Za podmínek stanovených v odstavci 1 soud přizná nezletilému svéprávnost i na návrh jeho zákonného zástupce, pokud nezletilý s návrhem souhlasí.*

Významné je si uvědomit, že nezletilý se přiznáním svéprávnosti stává zcela způsobilým k veškerým právním jednáním, tedy například i v rámci soudního řízení. Rovněž v případě rozvodu rodičů se na něj již nevztahují ustanovení o zvýšené ochraně, kterou zajišťuje orgán sociálně právní ochrany dětí.

OZ podrobněji rozvádí ustanovení obsažená i v předchozí právní úpravě o tom, že nezletilec je vždy schopný právně jednat v tom rozsahu, jak mu umožňuje jeho mentální i volní vyspělost. OZ stanoví, že zákonný zástupce může nezletilému udělit souhlas k samostatnému právnímu jednání, i když by jinak měl za něj jednat zákonný zástupce.

Při aplikaci v praxi nicméně bude potřebné, aby nezletilý, resp. jeho zákonný zástupce udělení souhlasu druhé smluvní straně, vždy hodnověrně prokázali. Souhlas se také týká pouze jednání v oblasti soukromého práva.

¹² Pojem pochází z římského práva a vztahoval se původně k propuštění otroka z moci jeho pána. Přesto, že teorie pro přiznání svéprávnosti nezletilému tento pojem používá, rodinné právo se rozhodně nevrátilo k pojetí rodičovské či dokonce otcovské moci.

V OZ se u zletilých osob s tzv. **narušenou schopností právně jednat zavádějí podpůrná opatření**, kterými jsou u osob postižených duševní poruchou nápomoc jiná osoba při rozhodování nebo zastoupení členem domácnosti.

Duševní poruchou ve smyslu OZ rozumíme nejen onemocnění akutní či chronické, ale rovněž mentální hendikep.

Jak nápomocnou osobu, která se nazývá **podpůrce**, tak **zástupce z řad osob blízkých, musí schválit soud**. Při jednání podpůrce či zástupce musí předložit pravomocné rozhodnutí soudu, kterým jsou schváleni. Rozdíl mezi uvedenými typy pomoci spočívá v tom, že **podpůrce jedná společně s podporovaným**, zatímco **zástupce jedná za zastoupeného**. Další podstatný rozdíl mezi oběma typy pomoci spočívá v tom, že podpůrce má právo i povinnost být přítomen, pokud si to podporovaný přeje, a je mu nápomocen radami a vysvětlením. Právně jedná podporovaný.

U zastoupení členem domácnosti zástupce jedná jménem zastoupeného, avšak k dispozicím s majetkem, které překračují rámec běžného nakládání, potřebuje souhlas soudu. Zástupce rovněž nemůže udělit souhlas s hospitalizací proti vůli zastoupeného nebo se zásahem do duševní a tělesné integrity s trvalými následky.

V rámci podpůrných opatření je nutné upozornit na tzv. **předběžné prohlášení** (§§ 38 – 44 OZ). Toto prohlášení znamená, že fyzická osoba ustanoví formou notářského zápisu nebo v listině opatřené datem, vlastnoručním podpisem a za účasti dvou svědků, jakým způsobem mají být její záležitosti spravovány, nebo kdo má být ustanoven opatrovníkem pro případ nezpůsobilosti. S předběžným prohlášením se budou sociální pracovníci setkávat u osob, které jsou si vědomy ohrožení svých duševních schopností v blízké budoucnosti, např. vlivem degenerativního onemocnění.

Pokud jde o osoby, které jsou v současné době omezeny nebo zbaveny způsobilosti k právním úkonům, tak do tří let od účinnosti OZ se nic nemění. V průběhu stanoveného časového intervalu musí soud přezkoumat, zda důvody, pro které bylo vysloveno omezení nebo zbavení způsobilosti, trvají. Pokud shledá, že ano, **omezí svéprávnost** dotčeného a ustanoví mu opatrovníka. Ten pak rozhoduje v takovém rozsahu, jak ho soud vymezil v rozsudku.

Nicméně je vhodné upozornit, že v souladu s § 64 OZ může omezená osoba rozhodovat sama v běžných záležitostech každodenního života. Například klient může jít na nákup běžných potřeb nebo jako pacient může dát právně platný souhlas pacienta s běžnou

prohlídkou či neinvazivním zákrokem. Uplatní se rovněž postup podle § 100 NOZ, pokud pacient omezený ve svéprávnosti nesouhlasí se zákrokem nebo na něm naopak trvá v rozporu se stanoviskem opatrovníka.

Z judikatury¹³

I. ÚS 557/09

Důvodem pro omezení způsobilosti k právním úkonům může být výhradně zájem na ochraně práv a svobod třetích osob nebo ochrana poskytovaná statkům či zájmům plynoucím z ústavního pořádku.

Z odlišného stanoviska soudkyně I. Janů „Každý rozsudek o omezení způsobilosti k právním úkonům musí vycházet z jednoznačného skutkového zjištění, že fyzická osoba, o jejíž způsobilost se jedná, trpí nikoliv jen přechodnou duševní poruchou a že v jejím důsledku není schopna správně zhodnotit důsledky svého právního jednání a nést za toto jednání odpovědnost, resp. v jakém rozsahu je tato schopnost zasažena. Tyto závěry pak soud musí vyložit v odůvodnění svého rozhodnutí.

II. ÚS 2630/07

Zbavení způsobilosti k právním úkonům je vždy závažným zásahem do osobnostní integrity občana. Dotýká se totiž způsobilosti mít práva, která je garantována čl. 5 Listiny, a práva na soukromý a rodinný život, které je garantováno v čl. 10 odst. 2 Listiny, ale současně také práva volit a být volen. Právě proto při aplikaci zákonných ustanovení umožňujících rozhodnout o zbavení, případně omezení způsobilosti občana k právním úkonům, musí soudy dbát o to, aby při jejich používání šetřily smysl a podstatu základních práv a svobod, jak to vyplývá z čl. 4 odst. 4 Listiny.

II. ÚS 995/07

„...z celé konstrukce ustanovení. (o opatrovnictví)¹⁴ vyplývá, že povinnost obecného soudu zkoumat existenci vhodných osob se omezuje pouze na okruh příbuzných opatrovance nebo jiných osob (fyzických či právnických), nikoliv dalších "orgánů místní správy". Ústavní soud rovněž neshledal porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatele (obce)¹⁵ ani v

¹³ Vybraná rozhodnutí dle dřívější právní úpravy jsou použitelná i po 1. 1. 2014.

¹⁴ Doplněno autory z důvodu pedagogických.

¹⁵ Doplněno autory z důvodu pedagogických.

tom, že obecné soudy jednaly bez nařízeného ústního jednání a v nepřítomnosti stěžovatele. Jestliže Ústavní soud dospěl shora k závěru, že není porušením ústavně zaručených základních práv stěžovatele, pokud byl ustanoven opatrovníkem bez svého souhlasu, bylo by za takové situace nelogickým, aby trval na povinnosti obecných soudů dát stěžovateli možnost se k věci vyjádřit v přímé ústní formě v průběhu ústního jednání, jak vyžadoval stěžovatel. Pokud zákon konstruuje povinnost "orgánu místní správy" převzít funkci opatrovníka i navzdory jeho nesouhlasu, může být předmětem "komunikace" tohoto orgánu se soudem toliko otázka vhodnosti takového opatření, eventuálně způsobilosti tohoto orgánu funkci zodpovědně zastávat.

4.2 Právnícké osoby

OZ mění rovněž pojetí právníckých osob, kdy se jednoznačně přiklání k tomu, že **právnícké osoby**, jsou **fikcemi**, za které jedná osoba oprávněná, tedy statutární orgán. Toto má velký význam zejména v oblasti smluvních vztahů, a také pro činnost obchodních společností.

OZ rozlišuje **tři typy právníckých osob - korporací**:

- a) **osobní**, což jsou spolky (§214 OZ a následující), které tvoří členové nebo společníci,
- b) **majetkové**, jejichž základem je majetek vyčleněný k určitému, obvykle prospěšnému účelu. K těmto typům korporací patří nadace a nadační fondy (§ 303 – 401 OZ),
- c) **ústav** (§ 402 – 418 OZ) kde je osobní i majetková složka propojena: ústav nemá členy jako korporace, ale zaměstnance. Ústav má majetek vyčleněný k určitému, obecně prospěšnému účelu, poskytuje služby klientům, nediskriminačním způsobem.

Obecně prospěšné společnosti, které byly vytvořeny dle předcházející právní úpravy, zákon č. 245/1998 Sb., nezanikly, ani se nemusejí přeměnit na spolky nebo jiné korporace dle nové právní úpravy. Jejich činnost se bude nadále řídit původním právním předpisem; nové již zakládat není možné.

Spolky i fundace, které existovaly k 1. 1. 2014, musí do tří let od účinnosti OZ přizpůsobit své společenské dokumenty požadavkům nové právní úpravy.

Právnícké osoby mají **právní osobnost**, nikoli svéprávnost. U právníckých osob je součástí právní osobnosti i způsobilost právně jednat, tedy svým jednáním se aktivně zavazovat k povinnostem a nabývat práva.

Z judikatury:

NS 28 Cdo 4380/2011

Je-li rozhodnutí orgánu sdružení založeno na výkladu smlouvy a jejích ustanovení a tato interpretace se jeví být nesprávná, pak je nutno připustit oprávněnost soudní interpretace, neboť přezkum těchto otázek spolkovým orgánem, může mnohdy vykazovat prvky nezákonnosti.

NS 28 Cdo 3043/2011, 28 Cdo 2976/2010

„...ustanovení stanov, které umožňuje vyloučit člena bez uvedení důvodu, je v rozporu s právem svobodně se sdružovat (čl. 20 Listiny základních práv a svobod), a tudíž je neplatné.“

4.3 Svěřenský fond

Svěřenský fond není právnícká osoba, avšak jde o nový institut, který zavedl OZ jako **specifickou formu správy věci cizí**, systematicky by výklad náležel do oblasti závazkového práva, avšak z důvodu pedagogických, a také proto, že připravovaná novelizace OZ, předpokládá změnu svěřenského fondu na samostatnou právníckou osobu, je zařazen do této kapitoly.

Svěřenský fond je upraven v §§ 1448 až 1474 OZ. Jde vlastně o **vydělení majetku pro přesně určené účely**. **Svěřenský fond se vytváří** buď vyčleněním a svěřením, nebo pořízením pro případ smrti. **Zakladatel fondu** vyčleňuje majetek ze svého vlastnictví, a svěřuje ho svěřenskému správci. Správce se zavazuje majetek k určitému účelu držet a spravovat. **Účel svěřenského fondu** může být jak veřejný, tak, soukromý. Veřejný svěřenský fond nesmí mít jako hlavní účel dosahování zisku nebo provoz závodu. Soukromý svěřenský fond nejčastěji slouží ve prospěch předem určené osoby - obmyšleného, **beneficienta**. **Obmyšlený** však není vlastníkem majetku. Jaké požitky beneficent dostává ze svěřenského fondu je přesně určeno ve statutu svěřeneckého fondu.

Svěřenským správcem může být pouze svéprávná fyzická osoba. Právníckou osobu může stanovit za svěřenského správce pouze zákon. Svěřenského správce jmenuje

a odvolává zakladatel, avšak ve statutu může stanovit i jiný způsob určení nebo odvolání správce, zakladatel může například jmenovat správní radu. Svěřenským správcem může být i zakladatel i obmyšlený. V takovém případě však musí být jmenován ještě další svěřenský správce a tyto osoby musí jednat společně.

Svěřenský fond je možno zřídit na dobu určitou i neurčitou. Správce svěřenského fondu odpovídá za veškeré povinnosti i z pohledu práva veřejného, tedy například odvody do veřejných rozpočtů u zaměstnanců nebo placení daní z nemovitého majetku či z příjmů generovaných podnikáním soukromého svěřenského fondu. Svěřenský správce nicméně neodpovídá za ztráty nebo závazky svěřenského fondu, ledaže by je způsobil úmyslně.

Při **zániku svěřenského fondu** svěřenský správce vydá majetek obmyšlenému nebo zakladateli, pokud statut nestanoví jinak. Nejsou-li oprávněné osoby, připadá majetek státu. Dohled nad činností správce i fondu vykonává soud. Ten tak činí v případech, kdy tak stanoví zákon nebo pokud to navrhne svěřenský správce nebo jiná osoba, která má na rozhodnutí soudu právní zájem.

Svěřenský fond je zcela nová konstrukce naší právní úpravy, takže bude nutno vyčkat jejího uplatnění v praxi. Nicméně nelze zcela přisvědčit názorům, že svěřenský fond bude zřizován především jak forma snížení daňové zátěže či dokonce daňových úniků. Vzhledem k plnému zdanění majetku svěřenského fondu českým daňovým právem, je pro případnou daňovou optimalizaci daleko výhodnější využít například offshorových společností zakládaných mimo území ČR.¹⁶

4.4 Právní skutečnosti

OZ zavádí pojem **právní skutečnosti**, které dělí na **právní jednání** a **právní události**. Právní jednání, dříve právní úkony, závisí na vůli osoby. Právní události nastávají nezávisle na vůli. Základní právní událostí je čas a jeho plynutí.

Právně jednat lze aktivně - **konáním**, například uzavřením smlouvy. Právní následek nastává i při **opomenutí** - např. nezaplacení povinného ručení a způsobení škody při havárii. OZ se snaží požadavky na právní jednání zjednodušit, takže jako písemnou formu jednání uznává též **elektronickou komunikaci**, pokud je zachycen obsah jednání a lze určit jednající osobu. Soud tedy při sporu o zaplacení za objednané zboží či službu přijme jako důkaz e-

¹⁶ Srv. SOVOVÁ, O., *Základy finančního práva.*, Gaudeamus 2012. Kap. 4. 4.

mailovou komunikaci mezi stranami, pokud z ní může určit, jaké osoby spolu jednaly a o čem se dohodly.

V některých případech však je OZ až nadbytečně přísný na **formální stránku právního jednání**. Tato přísnost souvisí s požadavkem na zvýšení právní jistoty stran a také zavedením tzv. veřejných rejstříků. **Veřejné rejstříky** jsou různé typy evidencí, do kterých se zapisují osoby a jsou dostupné na internetu.

Veřejnými rejstříky právnických a fyzických osob podle zákona o rejstřících jsou:

- a) spolkový rejstřík,
- b) nadační rejstřík,
- c) rejstřík ústavů,
- d) rejstřík společenství vlastníků jednotek,
- e) obchodní rejstřík,
- f) rejstřík obecně prospěšných společností.

Veřejné rejstříky vedou rejstříkové soudy, což jsou krajské soudy v místě sídla podnikání nebo bydliště zapsané osoby.

Nejčastěji používaným veřejným rejstříkem je **obchodní rejstřík**. Do něj se zapisují

- a) obchodní korporace podle ZOK, viz kap. 6,
- b) fyzické osoby, které jsou podnikateli, mají bydliště v ČR a požádají o zápis a dále a fyzické osoby ze zemí EU a třetích zemí, které na území ČR dlouhodobě pobývají,
- c) další osoby, o kterých tak stanoví zákon o rejstřících nebo jiný zákon.

Zákon o rejstřících zcela nově umožňuje za určitých podmínek, aby zápis do veřejného rejstříku na žádost provedl přímo notář, který notářský zápis sepsal. Toto ustanovení je významné nejen pro podnikatele, protože takto lze zapisovat nejen do obchodního rejstříku, ale i do spolkového rejstříku či nadačního rejstříku. Přímým zápisem do veřejného rejstříku tak žadatel nejen ušetří čas, ale i další náklady na soudní poplatek.

Ve **veřejných seznamech** se evidují věci. Veřejným seznamem je katastr nemovitostí nebo rejstřík smluv upravujících manželský majetkový režim.

Pro tyto seznamy i rejstříky platí **zásada publicity**. Tato zásada znamená, že vše, co je zapsáno v příslušné evidenci, je považované za správné, dokud se neprokáže opak. Důležité také je, že ten, kdo jedná s osobami, které jsou zapsané jako oprávněné ve veřejném rejstříku, jedná po právu a platí pro něj tzv. zvýšená ochrana. V praxi to znamená, že pokud je někdo zapsán jako jednatel společnosti s ručením v obchodním rejstříku, nemůže tvrdit, že není oprávněn za společnost právně jednat - uzavírat smlouvy. Pokud je někdo zapsán v katastru nemovitostí jako vlastník, má právo tuto nemovitost prodat. Z důvodu ochrany uživatelů veřejných rejstříků mohou do nich zapisovat údaje pouze pověřené orgány státu. Rovněž na obsah i formu podkladů pro zápis je kladen velký důraz.

Veřejné rejstříky upravuje zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (zákon o rejstřících).

OZ přinesl pojem veřejná a soukromá listina. **Veřejnou listinou** je v praxi nejčastěji rozhodnutí soudu, správního úřadu nebo notářský zápis. Právě veřejné listiny jsou především požadovány jako podklad pro zápis do veřejných rejstříků nebo seznamů.

Soukromá listina je pak jakýkoli dokument, který je sepsaný osobami bez úředního oprávnění. Na některé soukromé listiny jsou kladeny zvláštní požadavky, aby byly platné. Typicky se může jednat o ověření podpisu při koupi nemovitosti.

Sporným bodem při **zasílání listin poštou**, například výpovědi smlouvy, bývá zjištění, kdy zásilka došla adresátovi. Předcházející právní úprava to neřešila, a tak strany často ve smlouvě zakotvovaly, že odeslané zásilky se považují za doručené určitým dnem od odeslání. OZ toto výslovně řeší tak, že zásilka odeslaná poštou došla třetí pracovní den po odeslání v rámci České republiky. Pro zásilku do zahraničí je stanoven patnáctý pracovní den. Samozřejmě nic nebrání tomu, aby si i nadále smluvní strany dohodly formu doručování či lhůtu, ve které se zásilka považuje za doručenou.

4.5 Náhrada škody

OZ stanoví **obecnou povinnost prevence**, tedy počínat si tak, aby ke škodě nedošlo. Přes veškerou opatrnost ale každý z nás způsobí škodu, většinou nedbalostí. OZ rozlišuje škodu způsobenou porušením zákonné a smluvní povinnosti.

O **porušení zákonné povinnosti** půjde v případě, kdy řidič vozidla při jízdě nepřiměřenou rychlostí poškodí jiný vůz. Pokud v důsledku této dopravní nehody nebude

schopen dodat včas zboží zákazníkovi nebo obchodnímu partnerovi, jde o **porušení smluvní povinnosti**.

OZ stanoví dva typy újmy - majetkovou a nemajetkovou.

Majetková újma se nazývá škodou a nahrazuje se především uvedením v původní stav. Příkladem může být v praxi řešený případ, kdy řidič přehlédl špatně osvětlenou cyklistku a srazil jí do vysoké sněhové závěje. Ženě se nic nestalo, avšak kolo bylo poškozeno. Řidič proto kolo na své náklady nechal opravit. Tento případ prokazuje i možnost snížení náhrady škody s ohledem na spoluzavinění poškozené, protože ona rovněž nesplnila svou zákonnou povinnost tak, aby byla na silnici dobře vidět. Pokud nejde uvést poškozenou věc do původního stavu nebo toto nepostačuje, škoda se nahrazuje v penězích.

OZ zdůrazňuje význam tzv. **osobnostních práv**. K těmto právům náleží především právo na život a zdraví. Při poškození zdraví nebo dokonce usmrcení člověka se proto nahrazuje tzv. **nemajetková újma**. Život či zdraví nelze přesně ohodnotit nebo vyčíslit. Proto Nejvyšší soud České republiky vypracoval metodiku, doporučení, kterou se hodnotí kvalita života poškozené osoby a její rodiny¹⁷. V případě usmrcení je vyčíslena hodnota lidského života na 10 miliónů korun. Od této metodiky se rovněž odvíjejí úvahy pojišťoven při stanovení výše pojistného pro pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla (povinné ručení).

Pro uplatnění náhrady škody soudní cestou, což bude nečastější případ zejména u nemajetkové újmy, je nutné vědět:

- **kdy škoda vznikla,**
- **kdo škodu způsobil,**
- **zákonná či smluvní povinnost, kterou škůdce porušil.**

Výše škody nemusí být stanovena, protože často ji v okamžiku, kdy se chceme domáhat náhrady, ještě zcela neznáme. Poškozený ale musí prokázat příčinnou souvislost mezi vznikem škody a jednáním škůdce. Jinými slovy: bez porušení určité povinnosti by k poškození majetku či zdraví nedošlo. Příkladem může být opět dopravní nehoda. Pokud

¹⁷ Viz www.nsoud.cz.

by škůdce neporušil povinnost zastavit na červenou, nesrazil by chodce, který šel na zelenou po přechodu.

OZ obsahuje zvláštní ustanovení o **škodě způsobené informací nebo radou odborníka**. Pokud někdo vystupuje jako odborně způsobilá osoba v určitém oboru a nechá si za poskytnutou odbornou pomoc zaplatit, odpovídá za nedbalý výkon své činnosti. V takovém případě se hradí skutečně vzniklá škoda. Každý podnikatel by proto měl zákazníka pravdivě a zevrubně informovat o povaze služby nebo činnosti, a doporučení formulovat jasně. Příkladem může být odpovědnost advokáta, který převzal právní zastoupení. Vždy by měl klientovi vysvětlit podstatu sporu a informovat jej, jak v obdobných nebo stejných záležitostech rozhodly v posledních letech soudy. Advokát také musí znát i právní teorii a její názory na problém. Tyto odborné znalosti a podání odpovídajících informací jsou důležité i u sociálních pracovníků, zejména při poskytování služeb nehrazených z veřejných zdrojů.

Z judikatury:

NS 28 Cdo 3471/2009, 28 Cdo 382/2011

O vztah příčinné souvislosti jde tehdy, vznikla-li konkrétní majetková újma důsledkem konkrétního protiprávního úkonu škůdce. Současně se musí prokázat, že škoda by nebyla nastala bez této příčiny.

NS 25 Cdo 2974/2011

Nepoužívání ochranné přilby cyklistou starším 18let je porušením prevenční povinnosti a může v rozsahu, v němž se podílel na vzniku zvětšené škody utrpěné cyklistou při dopravní nehodě, zakládat jeho spoluzavinění.

5 Manželské majetkové právo

Většina z nás si je vědoma toho, že vstupem do manželství nastává nejen změna osobního stavu, ale i přijetí odpovědnosti za další osoby, včetně jejich finančních poměrů. NOZ reaguje na situaci, kdy manželé podnikají za pomoci svých příbuzných a členů širší rodiny.

Uzavřením sňatku mezi manželi vzniká společné jmění manželů.

OZ stanoví, že do **společného jmění nepatří** věci, které slouží osobní potřebě jednoho z manželů. Dále věci nabyté darem, děděním, odkazem nebo v restituci, pokud je nabyt jeden z manželů. S tím pak souvisí **právní jednání ohledně výlučného vlastnictví** jednoho z manželů. Pokud např. manžel dostal od rodičů darem motorku, a tu prodal, a koupil si za utržené peníze počítač, je tento jeho výlučným vlastnictvím. Pokud by byl počítač ukraden, pak peníze vyplacené pojišťovnou jsou opět výlučným vlastnictvím manžela. Jestliže by však manžel svou motorku pronajal kamarádovi, pak peníze - **zisk z výlučného vlastnictví již patří do společného jmění manželů.**

Zisk z podnikání, stejně jako mzda nebo jiný příjem se stávají součástí společného jmění manželů v okamžiku, kdy manžel, jemuž nárok vznikl, získal možnost s prostředky skutečně nakládat - tedy dostal zapláceno.

Do společného jmění nespádají **dluhy** manžela, pokud se týkají výlučného majetku jednoho z nich, a to v té části, která přesahuje zisk z uvedeného majetku. Dále zákon výslovně stanoví, že dluhy, které jsou převzaty bez souhlasu druhého manžela a netýkají se každodenních nebo běžných potřeb rodiny, rovněž nejsou součástí společného jmění.

Co bylo dosud uvedeno ke společnému jmění manželů, se týká tzv. **zákonného režimu**. Tento **zákonný režim** vznikne vždy při uzavření sňatku, pokud se manželé nedohodnou jinak. Právní úprava zákonného režimu se vztahuje také na manželské majetkové poměry dříve uzavřených sňatků, pokud mezi manželi nebyla předmanželská smlouva nebo jiná úprava společného jmění již před 1. 1. 2014.

Pokud manželé mají zájem, mohou si již jako snoubenci před uzavřením manželství, nebo kdykoli v průběhu manželství sjednat tzv. **smluvený manželský majetkový režim**. Pro ochranu finančních zájmů rodiny je vhodné zvážit oddělené jmění nebo zúžení společného jmění. Pokud jde smluvený režim sjednáváný za trvání manželství, nelze ujednat zrušení zákonného režimu zpětně, ale vždy ode dne sepsání dohody.

Dohoda o majetkovém režimu mezi snoubenci nebo manželi musí mít formu veřejné listiny, tedy notářského zápisu. Z důvodu ochrany manželů i třetích osob musí být smlouvy o manželském majetkovém režimu evidovány v centrální evidenci manželských smluv. Tuto evidenci vede Notářská komora a databáze smluv uzavřených po 1. 1. 2014 je veřejně přístupná na webových stránkách notářské komory. Vzhledem k tzv. principu publicity, tedy důvěry v úřední veřejné záznamy, nikdo nemůže tvrdit, že nevěděl, že manželé mají oddělná jmění, a tudíž za své dluhy vzájemně neodpovídají.

V případě, že jeden z manželů má za to, že je závažný důvod pro zrušení nebo zúžení společného jmění a nedohodne se s druhým manželem na úpravě zákonného režimu, nastupuje možnost **soudního rozhodnutí**. OZ jako příklad závažného důvodu uvádí, že jeden z manželů začal podnikat nebo se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.

OZ používá pojem obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Jde o věci, které jsou potřebné k zajištění chodu rodiny a všichni její členové je užívají.

V občanském zákoníku najdeme též mnoho ustanovení k manželskému a rodinnému majetkovému právu, která souvisejí s podnikatelskou činností.

Do společného jmění manželů spadá i obchodní podíl nebo členský podíl v družstvu, a to za předpokladu, že se manžel stal společníkem nebo členem družstva za trvání manželství. Pokud by však obchodní podíl nebo členství bylo zděděno, či vklad uhrazen z výlučného majetku manžela, pak podíl do společného jmění nepatří.

Předcházející právní úprava nepamatovala na situace, kdy např. manželé podnikali a rodiče jednoho z nich se starali o jejich domácnost a děti. Při ukončení podnikání z důvodu rozchodu manželů často docházelo i k soudním žalobám na náhradu za vykonanou práci.

Proto OZ přináší pojem rodinný závod. Chceme-li vymezit, co je rodinný závod, musíme nejprve pochopit obecný pojem **obchodní závod**. OZ říká, že obchodní závod je nějakým způsobem uspořádaný (organizovaný) soubor jmění, který si podnikatel vytvořil, a který slouží k provozování jeho činnosti. Obvykle má závod složku majetkovou, to může být nemovitost k podnikání a její vybavení a rovněž finanční prostředky. Závod má také osobní složku, což jsou lidé, kteří v závodě pracují - podnikatel, spolupracující osoby, případně zaměstnanci. Důležité je také, že závod funguje jako samostatná účetní jednotka. V předcházející právní úpravě tomuto vymezení odpovídal podnik.

Pod pojmem **rodinný závod** chápe OZ **společné podnikání obou manželů nebo jednoho z manželů a jejich příbuzných**. OZ pak stanoví právo příbuzných podílet se na zisku a rozhodovat společně o jeho rozdělení. V případě prodeje rodinného závodu mají členové rodiny předkupní právo. Vzhledem k tomu, že OZ spojuje vznik rodinného závodu s existencí manželství, bude v nesezdaných soužitích vhodné ošetřit právní vztahy při společné podnikatelské činnosti jiným způsobem, např. založením obchodní společnosti a pracovně právními vztahy členů širší rodiny k ní. Tuto úpravu podnikatelské činnosti je vhodné využít také tam, kde naopak manželé nechtějí, aby rodinný závod vznikl. Je třeba si totiž uvědomit, že **rodinný závod nevzniká smlouvou členů rodiny, ale přímo na základě ustanovení občanského zákoníku při společném podnikání členů rodiny založené manželstvím**.

Výše uvedená úprava manželského majetkového práva je významným příkladem toho, jak se každodenní běžný život prolíná s podnikatelskou činností jako jedním ze způsobů ekonomického zajištění rodiny.

Z judikatury:

NS 22 Cdo 141/2008

Pro vypořádání společného jmění dohodou platí zásada smluvní volnosti. Dohoda, při níž jeden manželů získá všechna aktiva a druhý jen pasiva, zvláště, je-li zřejmé, že nemá, z čeho by dluhy uhradil, musí být spravedlivě odůvodněna, jinak je pro rozpor s dobrými mravy neplatná.

6 Závazkové právo

Závazkový právní vztah je vztah, kdy na jedné straně je **věřitel**, který má právo na plnění od dlužníka. Tomuto právu odpovídá povinnost **dlužníka** plnění poskytnout. Právo na plnění se nazývá **pohledávka** a povinnost poskytnout plnění se označuje jako **dluh nebo závazek**. **Plnění může být jak peněžité, tak nepeněžité.**

Závazkové vztahy jak v podnikání, tak mimo něj, upravuje **občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb.** Právní úprava závazkového práva se použije i pro pracovněprávní vztahy, pokud zákoník práce nestanoví jinak. I mnohé další právní předpisy, a to dokonce práva veřejného, často odkazují na občanský zákoník v otázkách, které nejsou upraveny zvláštním právním předpisem. Hovoříme o **podpůrném, neboli subsidiárním postavení občanského práva a občanského zákoníku.**

§ 1723, odst. 1 občanského zákoníku stanoví, že: „...závazky vznikají z právních úkonů, zejména ze smluv, jakož i ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo z jiných skutečností uvedených v zákoně.“

Smlouva je ujednání nejméně dvou stran o vzájemných právech a povinnostech. Účastníci soukromoprávních smluvních vztahů mají vždy stejné postavení a je na nich, jakým způsobem si své závazky upraví. Smlouva je tedy souhlasný projev vůle účastníků o tom, že má vzniknout závazek.

Občanský zákoník věnuje úpravě závazkových vztahů, tedy smlouvám, velkou pozornost.

Základním výkladovým pravidlem je, že uzavřená smlouva je závazná, a je jí třeba dodržet. OZ umožňuje, až na výslovně stanovené výjimky, uzavírat smlouvy ústně. Za uzavřenou smlouvu se považuje i takové jednání, kdy si smluvní strany zašlou nabídky nebo návrh. I když tento návrh nepodepíší, ale pokud se podle něj strany chovají, pak se považuje smlouva za uzavřenou. Je proto třeba být velmi opatrní zejména při využívání technických prostředků – e-mail, webové stránky s různými formuláři. Prevencí před nutností dodržet ujednání, které jsme považovali pouze za nezávaznou nabídku, je výslovné odmítnutí v těch případech, kdy nám nabízí nové zboží či služby náš stálý obchodní partner. Odmítnutí je možno učinit i neformálně, například e-mailem.

Vyjádření nezájmu o smluvní vztah je důležité i proto, že OZ zavádí tzv. **předsmluvní odpovědnost**. To znamená, že pokud některá ze smluvních stran jedná o uzavření smlouvy,

ač s o ohledem na okolnosti ví, že smlouvu nechce nebo nemůže uzavřít nebo uvádí nepravdivé údaje, bude muset nahradit škodu partnerovi, kterého svým jednáním uvedla v omyl. Příkladem může být podnikatel, který chce prodat ojetý automobil. Má jednoho zájemce, avšak aby zvýšil cenu, domluví se s kamarádem, aby předstíral, že je také zájemce. Tím uvede kupce v omyl a bude muset vrátit neoprávněně získanou část ceny. V případě prodeje automobilu může nastat také situace, kdy kupující prohlásí, že vozidlo koupí za předpokladu, že dostane odborný posudek znalce nebo autorizovaného servisu o technickém stavu vozidla. Prodávající na své náklady nechá vozidlo posoudit, to je v takovém technickém stavu, jak o něm jeho majitel kupce informoval. Kupec však bez důvodu smlouvu neuzavře. Prodávající má nárok na náhradu vynaložených výdajů, a pokud by prokazatelně odmítl jiné zájemce, mohl by požadovat i náhradu škody.

Samozřejmě nadále platí ustanovení tzv. anti-spamového zákona, tedy že na **nevyžádaná** obchodní sdělení a nabídky zasláná e-mailem nebo i poštou stačí nereagovat. S ohledem na výše uvedené je nutné obezřetně přistupovat k různým nabídkám, které vypadají jako již objednaná služba. Na druhé straně, ve světle předmluvní odpovědnosti a povinnosti pravdivě informovat druhou stranu budoucího smluvního vztahu, bude možné od takto omylem objednané služby bez sankce odstoupit, a případně vymáhat již zasláné platby.

Pokud si půjčíme peníze, jde o **smlouvu o zápůjčce**.

Nájem podniku je pacht závodu, nájem pozemku se nazývá **pachtem**. Strany jsou propachtovatel a pachtýř.

Vztahy při zajišťování cizích záležitostí jsou zahrnuty do oddílu, který se nazývá **smlouvy příkazního typu**. Mezi klientem a advokátem nebo daňovým poradcem již nebude uzavírána mandátní smlouva, ale smlouva příkazní. K příkazním smlouvám patří i smlouvy zprostředkovatelské, zasilatelská smlouva či smlouva o obchodním zastoupení. OZ nepředepisuje písemnou formu příkazní smlouvy. Nicméně, vzhledem k tomu, že jde o smlouvu obstarávající důležité záležitosti jiné osoby, obvykle jejím jménem a na její účet, lze doporučit vždy tuto smlouvu uzavřít v písemné podobě. Důležité je vymezit rozsah oprávnění příkazníka - osoby, která má činnost vykonávat a dohodnout odměnu za práci. Příkazce - osoba, jejíž záležitosti mají být příkazníkem zajištěny, musí poskytnout součinnost, a je v jejím zájmu, aby dala co nejpřesnější a nejvhodnější pokyny.

Při jednání o smlouvách se často vyžaduje určité **potvrzení vážného úmyslu stran**. OZ zavádí dva typy peněžitého potvrzení. Před uzavřením smlouvy je možné složit **zálohu**, která se při splnění smluvních požadavků započte na cenu věci či služby. **Závdavek** je potvrzením uzavření smlouvy a zároveň pojistkou jejího splnění. Pokud ke splnění smlouvy nedojde z viny toho, kdo závdavek poskytl, ponechá si tento druhá strana na náhradu případné škody. Pokud smlouvu nesplní strana, která závdavek přijala, je povinna zaplatit druhé smluvní straně jeho dvojnásobek. Závdavek je použitelný např. při uzavírání rezervační smlouvy na nemovitost nebo při jednání o prodeji závodu nebo celé firmy, aby obě strany měly jistotu, že po určitou dobu nevstoupí do hry jiný zájemce. V případě, že strany ujednají možnost odstoupení od smlouvy a nedohodnou-li se jinak, považuje se závdavek, resp. jeho dvojnásobek, za odstupné. Samozřejmě nic nebrání dohodě stran, že závdavek bude započten na konečnou cenu.

K uzavření smlouvy dochází zpravidla tak, že jeden z účastníků předloží nabídku (ofertu) obsahující náležitosti budoucí smlouvy a smlouva je uzavřena přijetím nabídky (akceptací) druhým účastníkem.

Od uzavřené smlouvy může účastník odstoupit, pokud je to v zákoně stanoveno, nebo si účastníci tuto možnost odstoupení od smlouvy sami ujednali. Omyl při vzniku závazku způsobuje zpravidla neplatnost právního jednání toho účastníka, který jednal v omylu vyvolaném účastníkem druhým. Úmyslné uvedení jiné osoby v omyl může být i trestným činem podvodu.

Písemné ujednání účastníků o to, že do dohodnuté doby uzavřou smlouvu, je právně závazné. Takovým ujednáním strany obvykle stanoví náležitosti budoucího smluvního vztah a také, do kdy strany uzavřou řádný smluvní vztah. Velmi často znění smlouvy bývá již součástí této tzv. **smlouvy o smlouvě budoucí**. Smlouva o smlouvě budoucí je upravena občanským zákoníkem v §§ 1785 - 1788.

U soukromoprávních smluv platí zásada neformálnosti. Znamená to, že pokud zákon nestanoví jinak, je možné smlouvu uzavřít i ústně nebo ve zkrácené formě. Z důvodů právní jistoty a vymahatelnosti závazků však lze doporučit písemnou formu.

Občanské právo umožňuje stranám uzavřít tzv. **nepojmenovanou smlouvu**, což je smlouva, která není zákonem typově přímo upravena, avšak dohoda o uzavření takového smluvního vztahu musí být vždy písemná. Nepojmenovaná smlouva, na které se účastníci shodnou, nesmí být v rozporu se zákonem nebo jej obcházet.

Občanský zákoník upravuje v §§ 1810-1867 povinnosti při uzavírání tzv. **spotřebitelské smlouvy**. Spotřebitelskou smlouvou může být jakákoli smlouva, která je uzavřena jak podle občanského zákoníku, za předpokladu, že jednou ze smluvních stran je nepodnikatelský subjekt, tedy spotřebitel a druhou smluvní stranou je podnikatel, jehož činností je poskytování určitých služeb nebo dodávka zboží. Smluvní ujednání nesmí být jednostranně výhodná ve prospěch podnikatele. Nicméně platí, že spotřebitel se musí sám dovolat ochrany svých práv - např. u České obchodní inspekce nebo u soudu. Pojem spotřebitel je definován v § 419 občanského zákoníku, který vychází z toho, že každý zákazník je považován za spotřebitele tehdy, pokud jedná s podnikatelem ve své soukromé záležitosti, tedy mimo podnikání. Spotřebitelem je například podnikatel v okamžiku, kdy si kupuje zařízení svého bytu. Jakmile jde nakupovat kancelářské vybavení, pak se na něj ustanovení zvýšené ochrany v právním styku s jiným podnikatelem nevztahuje.

V průběhu smluvního vztahu mohou strany dojít k závěru, že jejich vztah potřebuje úpravu. Někdy k požadavku na úpravu dochází i na základě právní skutečnosti, se kterou zákon spojuje povinnost změny závazku. Změny se mohou týkat různých oblastí závazkového vztahu.

Velmi často dochází, zejména v případě, že závazek není ze strany dlužníka plněn řádně a včas, ke změně na straně věřitele. Věřitel může pohledávku postoupit písemnou smlouvou jiné osobě. **Smlouva o postoupení pohledávky** se uzavírá podle §§ 1879 - 1887 občanského zákoníku. Pohledávku lze postoupit novému věřiteli i bez souhlasu dlužníka, nicméně lze ujednat, že k postoupení pohledávky je třeba souhlasu dlužníka.

Na straně dlužníka nejčastěji dochází **k převzetí dluhu** jinou osobou. Dohoda opět musí být písemná a vyžaduje se souhlas věřitele, protože nový dlužník nastupuje do vztahu na místo původního dlužníka. Právní úprava je zakotvena v §§ 1888 - 1891 občanského zákoníku.

Přistoupením k dluhu písemnou smlouvou mezi věřitelem a další osobou přistupuje vedle původního dlužníka další, který je povinen plnit dluh společně a nerozdílně i s původním dlužníkem, což upravuje § 1892 občanského zákoníku.

Občanský zákoník rovněž obsahuje ustanovení o **zajištění a utvrzení závazků**. **Zajištěním dluhu** rozumíme právní nástroj, kterým se třetí osoba zavazuje, že za dlužníka splní jeho povinnost. K zajišťovacím nástrojům patří složení peněžité jistoty, zřízení zástavního práva, ručení nebo finanční záruka. Nejčastější formou finanční záruky je záruka

bankovní. Zajišťovacím institutem je rovněž **dohoda o srážkách ze mzdy** nebo jiného peněžitého příjmu. Zákon výslovně upravuje, že k dohodě o srážkách ze mzdy je třeba souhlasu zaměstnavatele. Tomu totiž vznikají povinnosti srážet část příjmů ve prospěch věřitele, přičemž náklady na srážky z první dohody nese zaměstnavatel, zatímco od druhé dohody již je lze požadovat na dlužném zaměstnanci.

Utvrzením dluhu se rozumí potvrzení již existujícího závazku, to buď jeho uznáním, nebo smluvní pokutou. Pro případ porušení povinnosti ze smlouvy občanský zákoník výslovně stanoví, že nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud na návrh dlužníka snížit. Toto právo se nazývá moderační právo soudu.

Uznání závazku, co do důvodu a výše, musí být provedeno písemně. Dluh takto uznaný se promlčí za 10let od písemného prohlášení. Pokud je dluh zajištěn ručením, uznání závazku je účinné i vůči ručiteli, pokud ten s uznáním vysloví souhlas. **V uznání závazku je tedy vždy třeba uvést identifikaci dlužníka, dlužnou částku a důvod dluhu** - například včas nezaplacená faktura č. 154, splatná 1. 2. 2014 a z toho důvodu vzniklá povinnost zaplatit smluvní pokutu. Uznání závazku musí být opatřeno místem vyhotovení, datem a vlastnoručním podpisem dlužníka. Lze také dohodnout splatnost dluhu. U složitějších důvodů vzniku, například více faktur různě splatných, kombinace smluvních pokut a nezaplacených faktur nebo větší částky, lze doporučit, aby podpis dlužníka byl ověřen.

Dlužníci by si zejména měli být vědomi toho, že pokud zaplatí úroky z prodlení, jde o uznání závazku v té části dluhu, za kterou úroky zaplatili.

Jestliže dlužník zaplatí jen část dluhu, je nutno přihlídnout vždy k okolnostem, za kterých zaplatil. Příkladem může být splátkový kalendář. Pokud dlužník zaplatí dvě ze čtyř dohodnutých splátek, pak toto má účinek uznání celého dluhu, i když splnil jen zčásti. Pokud však zhotovitel požaduje např. 5.000 Kč a dlužník mu zašle pouze 3.000 Kč, lze mít za to, že považuje požadovanou cenu za nepřiměřenou. V takovém případě však lze doporučit, aby odmítnutí předražené ceny bylo písemné. Pro věřitele je poté vhodné naposledy dlužníka upomenout a poté přistoupit k vymáhání pohledávky, neboť na nezaplacenou částku stále běží promlčecí lhůta 3 roky od doby její splatnosti.

Ručení znamená, že jiná osoba - ručitel, se písemně zaváže, že věřitelům nárok uspokojí místo dlužníka, pokud tento nebude schopen plnit. V případě, že ručitel splní za dlužníka jeho dluh, může od dlužníka požadovat náhradu. Tato náhrada zahrnuje nejen zaplacený

dluh, ale i další vynaložené náklady, jako např. cestovné, bankovní poplatky a samozřejmě případné smluvní pokuty nebo úroky z prodlení.

6.1 Zánik závazků

Závazky zanikají splněním závazku, ale mohou zaniknout i jiným způsobem, např. dohodou o zániku závazku.

Věřitel se může s dlužníkem dohodnout o zrušení závazku a jeho nahrazení závazkem novým nebo se také může dohodou své pohledávky vzdát a dluh prominout. Jakékoliv ujednání o zrušení závazku je nutné uzavřít písemně.

Závazek může zaniknout též **nemožností plnění**. Toto může nastat např. v důsledku vyšší moci (záplavy, povodně, apod.). Zanikne předmět plnění, a pokud se stane plnění nemožné, tak zaniká i dlužníková povinnost dluh plnit. V případě, že se jedná o nemožnost jen části plnění, zaniká dlužníková povinnost, která souvisí pouze s touto částí.

Smrtí dlužníka zaniká pouze takový závazek, který měl dlužník provést osobně. Smrtí zaniká pohledávka, pokud bylo plnění omezeno výlučně na osobu věřitele – dědice.

V obchodních vztazích se velmi často používá **započtení pohledávek** mezi dlužníkem a věřitelem. Započíst je možné pouze pohledávky stejného druhu a tzv. zralé, jde o pohledávky, které v okamžiku započtení jsou již platné.

Závazky mohou zaniknout rovněž výpovědí nebo odstoupením od smlouvy. **Výpověď stanovenou zákonem** upravuje občanský zákoník s ohledem na různé specifické situace a obecně jako možnost uvedenou přímo v zákoně nebo ujednanou účastníky ve smlouvě. Proto lze vždy doporučit, aby strany výslovně do smlouvy zakotvily, že může být vypovězena buď s uvedením důvodů, nebo bez důvodu a v jaké lhůtě. Při stanovení výpovědní lhůty je nutno určit též počátek jejího běhu, např. od prvního dne kalendářního měsíce následujícího po doručení výpovědi druhé smluvní straně.

Odstoupení od smlouvy je možné v případech, které stanoví zákon, nebo pokud tak strany ujednají v případě hrubého porušení smluvních vztahů. Lze však vždy doporučit, aby ve smlouvě bylo jednoznačně specifikováno, co strany rozumějí hrubým porušením smlouvy pro případ odstoupení.

Právo zaniká též uplynutím času, které v občanském právu nazýváme **promlčením**. Občanský zákoník stanoví, že se promlčují všechna majetková práva kromě práva

vlastnického. Obecná promlčecí doba je 3 roky a začíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé. Právo na náhradu škody se promlčí za 3 roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni zodpovídá. Ve vztahu mezi dlužníkem a věřitelem má běh lhůty pro vymáhání peněžitých či jiných plnění velký význam.

Strany si mohou ujednat kratší promlčecí lhůtu, nejméně však 1 rok. Uplynutím těchto lhůt, které se nazývá subjektivní, právo však zcela nezaniká, ale oslabuje se právní postavení věřitele a možnost vymáhání plnění u soudu. Pokud dlužník namítne promlčení, soud musí tuto námitku prozkoumat a v případě, že je důvodná, tedy nárok věřitele je skutečně promlčen, pak žalobu zamítne.

Pro včasné uplatnění práva je důležité, kdy mohlo být uplatněno poprvé u příslušného orgánu veřejné moci, např. soudu. Názorným příkladem je faktura a její splatnost. Dnem její splatnosti právo dodavatele na zaplacení tzv. dospěje. Pokud v den splatnosti nejsou peníze na účtu dodavatele, následující den začíná běžet promlčecí lhůta, neboť od tohoto dne se může obrátit na soud se žalobou na zaplacení. Podnikatelé, kteří poskytují např. zboží na splátky, si musí být vědomi toho, že **promlčecí lhůta běží u každé splátky samostatně**.

Majetkové právo, tedy zejména právo na peněžité plnění, se promlčí nejpozději za 10 let ode dne, kdy dospělo.

Pro náhradu škody a bezdůvodné obohacení zavádí zákon promlčecí lhůtu 10 let s tím, že škoda způsobená úmyslně se promlčí za 15 let ode dne, kdy škoda vznikla. Tato ustanovení se týkají smluvních vztahů nebo škody vzniklých po 1. 1. 2014.

Běh promlčecí lze prodloužit uznáním závazku – viz výše. **Podáním žaloby k soudu** se běh promlčecí lhůty **zastaví** a opět znovu započne, pokud bychom žalobu vzali zpět.

Jak výše uvedeno, v soukromém právu je kladen důraz na menší formalizaci právních vztahů. Písemně se proto uzavírají pouze ty smlouvy, o kterých tak zákon předepisuje. Pokud by taková smlouva byla uzavřena jen ústně, vůbec nevznikne. Smluvní vztah je od počátku neplatný a soud k takové neplatnosti přihlédne z úřední povinnosti.

Příkladem je kupní smlouva na nemovitost. U této smlouvy hraje roli i veřejné právo. Převod nemovitosti se stává účinný až vkladem do katastru nemovitostí, kde vedle písemné formy je požadavek, aby na smlouvě byly podpisy účastníků ověřeny.

Typové smlouvy uzavírané v režimu občanského práva jsou upraveny v §§ 2055 - 2715 občanského zákoníku.

Z judikatury:

NS 33 Cdo 2237/2009

Je pojmově vyloučeno, aby smluvní ujednání bylo současně neurčité i nesrozumitelné. Právní úkon je nesrozumitelný, jestliže nelze zjistit, jaký obsah jim měl být vlastně vyjádřen. Neurčitý je tehdy, je-li vyjádření projevu sice srozumitelné, ale jeho obsah je neurčitý, má věcní nedostatky.

NS 32 Cdo 238/2011

Právní úkon nelze považovat za neurčitý jenom proto, že neobsahuje náležitost, kterou obsahovat nemusí, tedy která není právním předpisem stanovena nebo účastníky sjednána jako nezbytná obsahová část právního úkonu.

NS 25 Cdo 224/2010

Subjektivní promlčecí doba se odvíjí od okamžiku, kdy poškozený nabyl vědomosti o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. To předpokládá, že se poškozený dozvěděl o tom, že mu vznikla škoda, kterou je možno natolik objektivně vyjádřit v penězích, že lze právo na její náhradu uplatnit u soudu.

NS 32 Cdo 1861/2012

Trvá-li smluvní povinnost k plnění a nesplní-li ji dlužník řádně a včas, může jeho prodlení vyloučit pouze prodlení věřitele, a nikoli jiná okolnost.

NS 33 Cdo 2547/2011

Jestliže smlouva o půjčce obsahuje prohlášení dlužníka, že převzetí půjčky od věřitele potvrzuje svým podpisem na smlouvě, odporuje pravidlům logického myšlení uvěřit bez dalšího obraně dlužníka, že předmět půjčky od věřitele nepřevzal, resp. dovozovat, že smlouva o půjčce opatřená ověřenými podpisy účastníků není dostačujícím důkazem pro prokázání opaku. Účastníkům občanskoprávních smluvních vztahů by mělo být naopak umožněno spolehnout se na to, že zcela zřejmý obsah jejich smluvních ujednání nemůže být vyvrácen na základě jeho pouhého popření ze strany účastníka, který nechce nést následky porušení povinnosti ze smluvního vztahu (resp. nechce být nositelem povinností založených smluvním vztahem).

6.2 Kupní smlouva

OZ nadále počítá s tím, že pouze **koupě nemovitosti musí být uzavřena písemně**. Z důvodu právní jistoty však lze vždy doporučit sepsání alespoň krátké dohody o tom, co je předmětem koupě. Základní požadavky na kupní smlouvu se nemění. Je proto nutné určit kupujícího a prodávajícího, uvést, co je předmětem smlouvy a za kolik se prodává. Strany by si měly ujednat, kdy přechází vlastnické právo na kupujícího. To může přejít okamžikem předání věci nebo až jejím zaplacením.

Důležitá je **ochrana spotřebitele při prodeji zboží v obchodě**. OZ sice umožňuje sjednání záruční doby mezi smluvními stranami, spotřebitel však má právo na záruku nejméně 12 měsíců. Pokud toto není sjednáno, uplatní se zákonná domněnka záruky za jakost. Tím rozumíme, že OZ stanoví předpoklad, že spotřební zboží má požadované vlastnosti po dobu 24 měsíců. Po tuto dobu je možno uplatnit vady předmětné věci – reklamovat zboží.

Pokud se však prodává zboží použité nebo poškozené, pak se ustanovení o zákonné odpovědnosti nepoužije. Při prodeji v bazaru je proto třeba vždy dbát na jasné vymezení vlastností prodávané věci a záruku poskytovanou spotřebiteli.

6.3 Smlouva o dílo

Opravy věci se řídí smlouvou o dílo, jejíž základní charakteristika se od předcházející právní úpravy příliš neliší. Zákon zdůrazňuje, že strany si musí vzájemně odsouhlasit, co je předmětem díla. V praxi to znamená, že zhotovitel by měl, zejména u opravy, objednatel – zákazníka, zevrubně informovat o rozsahu opravy a její ceně. OZ u záruky a předávání díla, stejně jako u odpovědnosti za vady, odkazuje na ustanovení o kupní smlouvě, přičemž říká, že se tato ustanovení použijí obdobně. Strany by si proto ve svém vlastním zájmu měly dohodnout rozsah i délku trvání záruky. U standardizovaných prací lze toto uvést v obchodních podmínkách zhotovitele, avšak smlouva či objednávka rozhodně musí odkazovat na obchodní podmínky. Zákazník musí mít obchodní podmínky k dispozici v provozovně i na internetu, pokud má zhotovitel webové stránky. Je proto vhodné vždy mít na formulářových objednávkách odkaz na webové stránky nebo uvést, že obchodní podmínky jsou vyvěšeny v provozovně a na vyžádání budou zákazníkovi předány.

Obchodní podmínky OZ nadále uznává jako možnost nejen pro podrobnější úpravu vztahů mezi podnikatelem a jeho zákazníkem, ale též jimi lze určit část obsahu smlouvy, například právě záruku nebo způsob reklamace. V takovém případě platí, že zákazník musí mít obchodní podmínky k dispozici spolu s návrhem smlouvy nebo mu musí být známy - viz výše.

Z judikatury:

NS 33 Cdo 1866/2010

Vadou se rozumí nedostatek těch vlastností, jež plnění má mít, zpravidla je to vada jakosti nebo množství. Vadami však nejsou pouze nedostatky kvalitativní, ale i nedostatky kvantitativní, tj. nedodělky.

7 Podnikání a korporátní právo

K základním pramenům právní úpravy podnikání patří Listina základních práv a svobod,¹⁸ která ve svém článku 26 stanoví:

„(1) Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost.“

Vnitrostátní prameny právní úpravy jsou základním rámcem činností podnikatelů v ČR. K nejdůležitějším normám patří:

- Zákon o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb.
- Občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb.,
- Insolvenční zákon, zákon č. 182/2006 Sb.,
- Živnostenský zákon, zákon č. 451/1991 Sb.
- Procesním předpisem, kterým se řídí projednávání sporů při podnikání, je občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb.

Právo na svobodné podnikání má nejen vnitrostátní, ale i evropský a rovněž mezinárodní rozměr.

Česká republika je členem Evropské unie (EU), právní i ekonomický rámec podnikání na jednotném vnitřním trhu tvoří následující **čtyři základní svobody**.¹⁹

- Volný pohyb zboží.
- Volný pohyb služeb.
- Volný pohyb kapitálu.
- Volný pohyb osob.

ČR je členem Organizace spojených národů (OSN), která v roce 1964 ustavila **Konferenci OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD)**, jako základní orgán pro problematiku obchodu a rozvoje. Cílem činnosti UNCTAD je posilování obchodu a ekonomického růstu zejména v rozvojových zemích a jejich zapojení do světové ekonomiky.

¹⁸ Úst. zákon č. 2/1993 Sb.

¹⁹ Podrobně je výklad právních aspektů podnikání v rámci EU podán v předmětu Základy evropského práva.

Pro dovozce a vývozce je velmi důležité členství ČR ve **Světové dohodě o obchodu a clech**, které zaručuje při vstupu na trhy zemí, které dohodu podepsaly, výhodné celní a dovozní podmínky.

Podnikatel a podnikání je v § 420 občanského zákoníku vymezeno jako výdělečná činnost prováděná podnikatelem samostatně, na vlastní účet a odpovědnost, živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku. Podnikatelem může být jak fyzická, tak právnická osoba.²⁰ Oprávnění podnikatelů k činnosti vzniká buď přímo na základě jejich zápisu do předepsané evidence, např. obchodního rejstříku, nebo na základě zvláštního oprávnění, což může být živnostenský list nebo licence či jiné oprávnění při tzv. neživnostenském podnikání.

Podnikatel při své činnosti vytváří určité hodnoty, které tvoří jeho **majetek**. Do obchodního majetku zahrnujeme nejen movitý a nemovitý majetek, ale také pohledávky, nehmotná práva, např. autorská. Majetek spolu s dluhy – závazky tvoří jmění.²¹ Organizovaný soubor jmění sloužících k podnikání nazýváme **závod**. Závodem je například krejčovská dílna nebo poradenská kancelář s několika zaměstnanci. Součástí závodu je rovněž osobní složka, tj. zaměstnanci.

V závazkových vztazích upravených občanským zákoníkem najdeme ustanovení o prodeji závodu nebo jeho části, kdy zákon výslovně požaduje, aby závod nebo jeho část byly relativně samostatným celkem. Při prodeji závodu či jeho části přecházejí nejen movité a nemovité věci, závazky a pohledávky na nového vlastníka, ale rovněž zaměstnanecké poměry pracovníků dané části obchodního majetku.²²

Při podnikatelské činnosti je velmi důležité, aby osoba, která vystupuje v právních vztazích, byla jednoznačně identifikovatelná, proto jsou **podnikatelé označeni** buď obchodní firmou, názvem nebo jménem a příjmením. Každý z ekonomických subjektů v ČR odstává při zápisu do předepsané evidence přidělené identifikační číslo (IČ), podle kterého by neměl být zaměnitelný s jiným ekonomickým subjektem.²³

Základní identifikační údaje je podnikatel povinen uvádět nejen na smluvních dokumentech, ale i na dalších obchodních listinách, včetně firemní korespondence.

²⁰ Srv. §421 OZ.

²¹ Vzhledem k tomu, že se již nerozlišuje mezi právní úpravou majetku podnikatelského a občanskoprávního, toto vymezení platí obecně.

²² Srov. §495 OZ.

²³ Ekonomické subjekty jsou zapisovány do administrativního registru ekonomických subjektů vedeného Ministerstvem financí - www.mfcr.cz/ares.

Mnozí podnikatelé při své činnosti vytvářejí nové postupy nebo mají specifické technologie či databáze. Tyto skutečnosti mohou být různé povahy - výrobní, technologické, metodické, personální. Pokud nejsou veřejně dostupné nebo obecně známé, pak je podnikatel může označit jako **obchodní tajemství**. Zaměstnanci i další spolupracovníci podnikatele mohou být vyzváni k závazku mlčenlivosti o obchodním tajemství, a pokud tento závazek poruší, může se podnikatel domáhat náhrady škody. OZ řadí v § 504 obchodní tajemství mezi věci.

Z judikatury:

Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 33 Ca 80/2000 ze dne 31. 8. 2000

K tomu, aby se jednalo o obchodní tajemství, je nutno, aby byly naplněny všechny znaky stanovené zákonem, tj. musí se jednat a) o skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy související s podnikem, b) které mají alespoň potenciální hodnotu, c) nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné (mohou být dostupné např. v odborných vědeckých kruzích), d) mají být podle vůle podnikatele utajeny (podnikatel musí tuto vůli dostatečně seznatelným způsobem projevit) a e) podnikatel utajení odpovídajícím způsobem zajišťuje (a tím vlastně projeví vůli skutečnosti utajit).²⁴

7.1 Korporátní právo

Jádrem obchodního práva je **korporátní právo**, což je nauka a právní úprava fungování obchodních společností. Právní úprava obchodních korporací, tedy společností založených za účelem podnikání, je zakotvena v zákoně č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích, ZOK, který je účinný od 1. 1. 2014.

Činnost obchodních společností vzniklých před uvedeným datem se řídí předcházející právní úpravou, tedy zákonem č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Nicméně **přechodná ustanovení ZOK**, konkrétně § 777 stanoví, že ta ustanovení společenských smluv, která jsou v rozporu se ZOK, pozbyly účinnosti k 1. 1. 2014. Pod hrozbou likvidace jsou obchodní společnosti povinny přizpůsobit své dokumenty ZOK do šesti měsíců od jeho účinnosti. Do dvou let od účinnosti ZOK mohou korporace prohlásit, že se zcela budou řídit ZOK.

Pojem korporace odvozujeme od latinského „corpus“, tedy tělo nebo také soubor. Korporace neboli právnické osoby rozlišujeme podle toho, na základě jakého právního

²⁴ Jde o soudní rozhodnutí z doby účinnosti zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, avšak je plně použitelné.

odvětví jsou založeny. **Korporace veřejného práva** jsou obvykle založeny přímo zákonem a vykonávají především veřejnou správu. V oblasti soukromého práva je jejich právní subjektivita pouze omezená.²⁵

Soukromoprávní korporace jsou právnické osoby, jejichž právní režim se řídí právem soukromým, především obchodním a občanským. I soukromé korporace mohou, na základě výslovného oprávnění ze strany státní moci, vykonávat veřejnou správu.²⁶ Soukromoprávní korporace jsou však založeny především k uspokojování sociálních a ekonomických potřeb svých vlastníků. Soukromé právo proto stanoví právní rámec fungování těchto subjektů a v rámci smluvní volnosti si mohou jejich společníci upravit své vzájemné vztahy, práva a povinnosti.

Obchodní společnost mohou založit jak právnické, tak fyzické osoby. U některých obchodních společností může být jediný zakladatel, jiné vyžadují nejméně dvě osoby - společníky.

Pokud tak stanoví zákon, musí společníci vložit do společnosti svůj **vkład**, kterým jsou peněžité prostředky nebo jiné majetkové, penězi ocenitelné hodnoty (např. nemovitosti). Vklady společníků pak tvoří **základní kapitál** společnosti. Výše vkladu společníka je rozhodující pro jeho podíl na společnosti, tedy možnost ovlivňovat a řídit její chod.

U obchodní společnosti je nutno odlišit její **založení** a vznik.

Společnost je založena dnem, kdy její zakladatel nebo společníci podepíší příslušné dokumenty.²⁷ Tímto dnem také společníci jmenují **statutární orgán**, tedy osobu nebo osoby, které společnost řídí a jednají jejím jménem. Obchodní společnosti se zapisují do předepsané evidence, kterou je veřejný **obchodní rejstřík, vedený krajským soudem**. Den zápisu je pak dnem **vzniku** obchodní společnosti.

Z důvodu právní jistoty jak nově založeného podnikatelského subjektu, tak třetích osob, stanoví ZOK, že jednání učiněná společníky nebo statutárním orgánem po založení společnosti, ale před jejím vznikem, zavazují jak osoby, které jménem společnosti jednali, tak společnost samotnou, pokud toto jednání společnost převezme do tří měsíců od svého vzniku.

²⁵ Srv. SOVOVÁ, O. Základy správního práva.

²⁶ Srv. SOVOVÁ, O. Základy správního práva.

²⁷ Srv. níže požadavky na založení u jednotlivých typů obchodních společností.

Nejstarším typem **osobní** obchodní společnosti je **veřejná obchodní společnost**. Společníky mohou být jak fyzické, tak právnické osoby. **Společníci** musí být nejméně dva a za závazky společnosti **ručí neomezeně**, tedy celým svým majetkem. Pokud přistoupí do již existující společnosti nový společník, odpovídá za závazky vzniklé před jeho přistoupením, ale může požadovat úhradu od ostatních, a to i vystoupivších společníků. Tito odpovídají za závazky společnosti pouze do doby ukončení svého členství.

Veřejná obchodní společnost se zakládá společenskou smlouvou mezi společníky. Podpisy na smlouvě musí být notářsky ověřené. Statutární orgány společnosti jsou společníci, kteří uskutečňují **obchodní vedení** společnosti. Ve společenské smlouvě mohou společníci svěřit obchodní vedení jednomu nebo jen některým společníkům.

Veřejná obchodní společnost nemá základní kapitál, ale společníci vkládají peněžité nebo nepeněžité vklady v souladu se společenskou smlouvou. Veřejná obchodní společnost má obchodní majetek i zaměstnance, avšak zisk se dělí mezi společníky buď podle společenské smlouvy, nebo rovným dílem, stejně jako ztráta. Je-li společnost v zisku, zdaňují jej společníci jako svůj příjem z podnikání.

Veřejná obchodní společnost zaniká z důvodů uvedených v zákoně, ke kterým zejména patří úmrtí nebo zánik právnické osoby, prohlášení konkursu na společníka nebo vystoupením společníka tehdy, pokud by ve společnosti zbyl pouze jediný společník. Ukončit činnost veřejné obchodní společnosti je možné také jejím zrušením, převodem na jednoho ze společníků nebo likvidací, kdy se po uhrazení závazků rozdělí zbývající majetek mezi společníky.

Na přechodu mezi osobní a kapitálovou společností je **komanditní společnost**, kterou zakládají nejméně dva společníci, fyzické či právnické osoby.

Jeden nebo více společníků ručí za závazky společnosti pouze omezeně do výše svého nesplaceného podílu. Tito společníci se nazývají **komplementáři**.

Komandisté naproti tomu ručí neomezeně celým svým majetkem. Komanditisté jsou z tohoto důvodu statutárním orgánem, který uskutečňuje obchodní vedení společnosti.

Komanditní společnost se zakládá společenskou smlouvou mezi komandisty a komplementáři. Společenská smlouva stanoví výši vkladu komplementářů.

Pro fungování komanditní společnosti, která není na našem podnikatelském trhu příliš obvyklá, se použijí přiměřeně ustanovení o veřejné obchodní společnosti nebo společnosti s

ručením omezeným, a to podle toho, o jakého společníka a jeho postavení ve společnosti se jedná.

Nejčastějším podnikatelským subjektem je společnost s ručením omezeným.

Jde o **kapitálovou** společnost, která je založena jedním nebo více **společníky**, a to jak fyzickými, tak právnickými osobami. Pojem **omezené ručení** znamená, že společníci ručí za závazky obchodní společnosti pouze do výše svého nesplaceného vkladu. Společnost sama ručí celým obchodním majetkem, především svým základním kapitálem. ZOK nyní předepisuje minimální výši kapitálu 1 Kč.

Obchodní zákoník stanovil, že minimální výše základního kapitálu společnosti s ručením omezeným (s.r.o.) je 200.000 Kč a vklad společníka musí činit nejméně 20.000 Kč. Společnosti založené do 1. 1. 2014 nemohou snižovat svůj základní kapitál pod částku, která byla účinná v době jejich založení.

S.r.o. se zakládá společenskou smlouvou, která musí být sepsána ve formě notářského zápisu. Společníci se nemusí bezprostředně podílet na chodu společnosti, neboť jmenují **statutární orgán – jednatele** nebo více jednatelů. Samozřejmě jednatelem může být společník.

Svůj vliv společníci uplatňují prostřednictvím **valné hromady**, což je nejvyšší orgán společnosti, který se musí sejít nejméně jedenkrát za rok za účelem schválení účetní závěrky a návrhu na rozdělení zisku. Pouze valné hromadě také přísluší měnit společenskou smlouvu a jmenovat a odvolávat jednatele. Pokud má společnost dozorčí radu, pak ji jmenují společníci na valné hromadě.²⁸ Zákon i společenská smlouva určují, jaká další oprávnění valné hromadě náleží, a kdy je třeba o rozhodnutí valné hromady pořídit notářský zápis.

Má-li s.r.o. pouze jediného společníka, valná hromada se nekoná, ale tento společník rozhoduje písemně a svá rozhodnutí doručuje jednatelem a společnosti.

Společník může jednostranným úkonem vystoupit ze společnosti, pokud tak stanoví ZOK. Rovněž může svůj obchodní podíl prodat nebo se dohodnout s ostatními společníky o vystoupení. V případě, že toto není možné a nelze po společníkovi spravedlivě požadovat, by ve společnosti setrval, pak může jeho účast ukončit soud. V případě úmrtí společníka - fyzické osoby se obchodní podíl dědí. Nelze-li po dědicích spravedlivě požadovat, aby ve společnosti setrvali, soud jejich účast zruší, pokud se nedohodnou se společníky na

²⁸ Na rozdíl od akciové společnosti je u s. r.o. vytvoření dozorčí rady ponecháno výhradně na rozhodnutí společníků.

vystoupení. Dědicové mají v takovém případě nárok na vypořádací podíl, což je určení hodnoty obchodního podílu zemřelého společníka. **Vypořádací podíl** náleží společníkovi také v případě, že ze společnosti vystupuje, ukončuje svou účast na základě soudního rozhodnutí nebo dohodou.

V případě jediného společníka - fyzické osoby přechází jeho obchodní podíl automaticky na dědice.

Obchodní podíl může být rovněž předmětem zástavy nebo exekuce.

Jednatel je statutárním orgánem společnosti s ručením omezeným a jedná jejím jménem. Jednatel může být pouze fyzická osoba, plně způsobilá k právním úkonům, která splňuje obecné podmínky pro vydání živnostenského listu a nebyla v posledních třech letech statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu společnosti, na kterou byl podán insolvenční návrh nebo prohlášen konkurs. Funkční období jednatele může být časově omezeno společenskou smlouvou, a pokud tomu tak není, zákon stanoví jeho délku na 5 let. Opětovné jmenování téže osoby jednatelem je možné.

Obchodní společnosti, ale i fyzické osoby zapsané v obchodním rejstříku mohou jmenovat i další osobu, která může jednat jménem podnikatele a má prakticky stejná oprávnění jako jednatel s výjimkou prodeje nebo zastavení nemovitosti. Nejčastěji se však s udělením oprávnění, které se nazývá **prokura** a s **prokuristou** setkáváme u společnosti s ručením omezeným a u akciové společnosti. Prokuristou může být pouze fyzická osoba, způsobilá k právním úkonům a splňující stejné podmínky jako jednatel. Prokurista podepisuje jménem společnosti tak, že ke svému podpisu připojí dodatek – „prokurista“, „per procuram“ nebo zkratky p.p., p.p.a. Prokura je upravena v OZ, §§ 450-456.

Jak jednatel, tak prokurista i členové dozorčí rady odpovídají společnosti za škodu, kterou způsobí, a to i z nedbalosti. Ručení těchto osob je neomezené, celým majetkem.

Ukončit činnost může společnost likvidací, fúzí, sloučením s další obchodní společností či přeměnou na veřejnou obchodní společnost nebo akciovou společnost. Společnost zaniká výmazem z obchodního rejstříku.

V **akciové společnosti** jsou její vlastníci - **akcionáři** nejvíce oddělení od obchodního vedení a každodenního rozhodování. Akcionáři za závazky společnosti neručí. Společnost ručí svým obchodním majetkem a především základním kapitálem, který musí být nejméně 2 000 000 Kč.

Akcionářem může být fyzická i právnická osoba.

Akciová společnost se zakládá **zakladatelskou listinou** v případě jediného akcionáře nebo **společenskou smlouvou**, je-li akcionářů více. Tyto dokumenty musí být sepsány formou notářského zápisu.

Vedle společenské smlouvy musí mít akciová společnost **stanovy**, které podrobně určují každodenní chod společnosti a fungování jejích orgánů. Stanovy, stejně jako jejich změny se pořizují formou notářského zápisu.

Nejvyšším orgánem akciové společnosti je **valná hromada**, která přijímá změny stanov, rozhoduje o snížení či zvýšení základního kapitálu a dalších zákonem stanovených ekonomických otázkách. Valná hromada volí a odvolává dozorčí radu a rovněž statutární orgán – představenstvo. Zákon však umožňuje model, kdy dozorčí rada sama odvolává a jmenuje představenstvo.

Statutárním orgánem akciové společnosti je nejméně tříčlenné **představenstvo**, které volí svého předsedu. Stanovy určují konkrétní počet členů představenstva a také to, zda se podepisují jménem společnosti samostatně nebo zda se musí podepisovat více členů představenstva společně. Způsob podepisování se za společnost se, stejně jako u jednatelů a statutárních orgánů dalších společností, zapisuje do obchodního rejstříku.

U kolektivního orgánu samozřejmě není možné, aby fyzicky vždy jednali jeho členové společnosti. Pokud člen představenstva nebo jiný statutární orgán osobně vystupuje jménem společnosti, pak jeho jednání společnost zavazuje, i když pro podpis jménem společnosti je třeba více členů statutárního orgánu.

Dozorčí rada je především ekonomickým kontrolním orgánem společnosti, avšak stanovy jí mohou svěřit i další kompetence.

Členy představenstva i dozorčí rady mohou být pouze fyzické osoby, přičemž obecná způsobilost pro výkon funkce i maximální délka funkčního období je stejná jako u jednatelů s. r. o.

Společnost zaniká obdobně jako s. r. o., tedy především likvidací, přeměnou nebo prohlášením konkursu.

Družstvo je samostatná právnická osoba, kterou mohou založit jak fyzické, tak právnické osoby, přičemž minimální počet členů jsou tři. Družstvo nemusí být pouze

podnikatelským subjektem, ale může být založeno i za účelem zajištění bytových, sociálních nebo kulturních potřeb svých členů. Výši členského vkladu určují stanovy.

V případě podnikatelských družstev mohou stanovy určit, že členem družstva může být pouze osoba v pracovním nebo obdobném poměru k družstvu.

Družstvo zakládají jeho členové na ustavující schůzi, jejíž průběh osvědčuje svým zápisem notář. Základním orgánem družstva je **členská schůze**, která kromě ekonomické působnosti rovněž volí a odvolává členy představenstva a kontrolní komise družstva.

Představenstvo je statutární orgán družstva, který řídí jeho činnost a rozhoduje o záležitostech, které nepatří do kompetence členské schůze nebo kontrolní komise. Členská schůze zvolí předsedu a místopředsedu představenstva, pokud tak určují stanovy. Pokud tomu tak není, volí je představenstvo ze svého středu. Má-li družstvo méně než 50 členů, mohou stanovy určit, že statutárním orgánem je předseda družstva. V těchto tzv. malých družstvech funkci kontrolní komise plní členská schůze.

Družstvo je možno zřídit rovněž na dobu určitou nebo za konkrétním účelem. Takové družstvo zaniká splněním účelu nebo uplynutím doby. Družstvo dále zaniká usnesením členské schůze, zrušením konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo pro nedostatek majetku. Soud má poměrně široká oprávnění rozhodnout o zrušení družstva **likvidací**.

Obecně prospěšná společnost je upravena zvláštním zákonem, a to zákonem č. 248/1995 Sb., nicméně se zapisuje do obchodního rejstříku. Je tzv. **neziskovou společností**, což znamená, že v souladu s § 2 zákona poskytuje veřejnosti za rovných a nediskriminačních podmínek obecně prospěšné služby a zisk je reinvestován do rozvoje společnosti. Založit obecně prospěšnou společnost mohou jak fyzické, tak právnické osoby.

Obecně prospěšná společnost se zakládá zakladatelskou smlouvou s ověřenými podpisy. V případě jednoho zakladatele je nutné zakladatelskou listinu vyhotovit ve formě notářského zápisu.

Základním orgánem obecně prospěšné společnosti je nejméně tříčlenná **správní rada**, kterou jmenuje a odvolává zakladatel.

Z hlediska oprávnění řídit společnost je možné správní radu přirovnat k představenstvu akciové společnosti. Správní rada schvaluje rozpočet obecně prospěšné společnosti a ekonomické dokumenty jako je účetní závěrka a výroční zpráva. Správní rada vydává písemný předchozí souhlas ke koupi, prodeji nebo zastavení nemovitosti ve vlastnictví

obecně prospěšné společnosti, i k dalším právním úkonům vyšší majetkové hodnoty. Správní rada rovněž jmenuje **statutární orgán** obecně prospěšné společnosti, kterým je **ředitel** společnosti.

V případě ukončení činnosti obecně prospěšné společnosti správní rada rozhoduje o jejím zrušení likvidací a rovněž rozhoduje o přechodu práv a povinností zakladatele stanovených zákonem o obecně prospěšných společnostech na jinou osobu, zanikne-li jediný zakladatel bez právního nástupce nebo zemře-li jediný zakladatel, pokud nestanoví zakládací listina jinak.

Správní rada může upravit činnosti obecně prospěšné společnosti samostatným **statutem**.

Kontrolním orgánem obecně prospěšné společnosti, který má obdobné postavení jako v akciové společnosti, je **dozorčí rada**. Dozorčí rada má nejméně tři členy.

Ředitel společnosti nesmí být členem ani správní rady, ani dozorčí rady, avšak má právo účastnit se zasedání správní rady s poradním hlasem.

Obecně prospěšná společnost se nesmí účastnit na podnikání jiných subjektů, může však sama vyvíjet tzv. doplňkovou činnost. Předmětem doplňkové činnosti může být například pronájem prostor nebo prodej výrobků klientů společnosti.

Obecně prospěšné společnosti obvykle hospodaří s dary nebo dotacemi, takže na ověření správnosti jejich účetnictví je kladen větší důraz než na jiné subjekty. Obecně prospěšné společnosti mají povinnost vypracovat výroční zprávu a tuto zveřejnit nejpozději do šesti měsíců od ukončení účetního období. Pokud je obecně prospěšná společnost příjemcem dotací z veřejných rozpočtů nebo její roční obrat překročí 10 milionů korun, má povinnost svou účetní závěrku ověřit auditorem. Po 1. 1. 2014 nelze již obecně prospěšnou společnost založit.

7.2 Základy živnostenského práva

Živnostenské právo se systematicky řadí do zvláštní části práva správního práva. Jde o obor práva veřejného, jehož předmětem je regulace podnikatelské činnosti fyzických i právnických osob, pokud tuto činnost neupravují jiné zvláštní právní předpisy.

Podnikatelskou činnost tedy rozdělujeme na **podnikání živnostenské a neživnostenské**, podle jiných právních předpisů. Základním pramenem právní úpravy

živnostenské činnosti je zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, **živnostenský zákon**.

Živnostníkem v širokém slova smyslu je každá fyzická i právnická osoba, která provozuje samostatně soustavnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených živnostenským zákonem.

K výkonu činností vymezených živnostenským zákonem musí mít oprávnění jak fyzické, tak právnické osoby. Toto oprávnění se nazývá živnostenský list nebo koncesní listina, podle typu podnikatelské činnosti.

Fyzické osoby, které provozují podnikatelskou činnost jak podle živnostenského zákona, tak podle jiných právních předpisů, a mají povinnost odvádět platby na zdravotní a sociální pojištění, se nazývají v právních předpisech **osobami samostatně výdělečně činnými**.

Neživnostenským podnikáním jsou činnosti uvedené v § 3 živnostenského zákona. Patří k nim např. výkon advokátní, notářské nebo exekutorské činnosti. Živnostníky nejsou ani lékaři, farmaceuti, veterinární lékaři, burzovní makléři nebo auditoři, daňoví poradci či autorizovaní architekti. Rovněž činnost bank nebo obchodníků s cennými papíry se řídí zvláštními právními předpisy a licence pro tyto činnosti uděluje Česká národní banka.

Živnostenský zákon rozlišuje dva základní typy živností, a to živnost ohlašovací a živnost koncesovanou.

Živnost ohlašovací je dále rozdělena na živnosti řemeslné, vázané a volnou živnost.

U živností ohlašovacích **řemeslných** je k získání živnostenského listu potřeba prokázat odbornou způsobilost. Seznam řemeslných živností, stejně jako požadavky na kvalifikaci jsou uvedeny v příloze 1 k živnostenskému zákonu.

Obdobně je nutná kvalifikace pro provozování **vázané** živnosti. Rozdíl mezi řemeslnými a vázanými činnostmi, které jsou uvedeny v příloze 2 k živnostenskému zákonu, je obvykle v tom, že výkon vázané živnosti je spojen velmi často se zvláštní odbornou způsobilostí, kdy podnikatel je povinen předložit kromě dokladů o odborné kvalifikaci ještě např. osvědčení o odborné zkoušce nebo být zapsán v seznamu autorizovaných osob.

Vázanou živností jsou například geologické práce, kde se přímo vyžaduje osvědčení o odborné způsobilosti vydané Ministerstvem životního prostředí. Rovněž pro vázanou

živnost revize, prohlídky a zkoušky určených technických zařízení v provozu je vyžadováno osvědčení vydané drážním správním úřadem.

K významné změně došlo v roce 2008 u **živnosti volné**, kdy se vydává pouze jeden živnostenský list s předmětem podnikání: Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona.

Příloha 4 živnostenského zákona pak obsahuje seznam oborů činností náležející do živnosti volné.

Příkladem k těmto činnostem patří:

- reklamní činnost, marketing, mediální zastoupení,
- návrhářská, designéřská, aranžéřská činnost a modeling,
- fotografické služby,
- překladatelská a tlumočnická činnost,
- služby v oblasti administrativní správy a služby organizačně hospodářské povahy.

Koncesované živnosti jsou pak ty živnosti, ke kterým je třeba rovněž odbornou způsobilostí a velmi často ještě vyjádření dalších orgánů státní správy nebo i prověrky spolehlivosti podle zákona o ochraně utajovaných skutečností.²⁹

Zásadním rozdílem z hlediska právního je způsob schválení provozování živnosti. Ohlašovací živnost znamená, že živnostenský úřad je povinen vydat osvědčení o oprávnění provozovat živnost, pokud podnikatel splní zákonem stanovené podmínky. Živnostenský list se vydává ve zkráceném řízení a má charakter osvědčení, nikoli správního rozhodnutí.

Koncesní listina se vydává ve správním řízení, kdy správní orgán přezkoumává nejen zákonem stanovené požadavky na kvalifikaci podnikatele, ale rovněž např. vhodnost umístění provozu nebo technické podmínky k výkonu koncesované činnosti. Koncese je správním rozhodnutím.

Obecným předpokladem získání živnostenského listu u fyzické osoby bylo dosažení věku 18let. Původní úprava tedy byla vázána na věkovou hranici, nikoli na způsobilost k právním úkonům, kterou bylo možno nabýt podle předcházející právní úpravy uzavřením

²⁹ Zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností.

sňatku s přivolením soudu. S účinností od 1. 1. 2014 je vydání živnostenského listu vázáno na svéprávnost. Lze tedy získat živnostenský list i před dosažením věku 18let, pokud osoba nabude svéprávnosti.

Z judikatury:

Městský soud v Praze č.j. 28 Ca 612/2001

Pokud právní subjekt pověří jiného, byť i jen zčásti, výkonem činnosti, která má znaky živnosti podle § 2 živnostenského zákona, a takovou činnost kontroluje a řídí, pak provozuje živnost.

NSS 7 A 87/2002

Podnikatel neoprávněně podniká, nemá-li živnostenské oprávnění k provozování činnosti, která je živností, anebo má-li sice živnostenské oprávnění, které ale předmět skutečně provozované činnosti (živnosti) nepokrývá.

Má-li podnikatel pouze oprávnění k živnosti volné, podniká neoprávněně, vykonává-li v tomto rámci také činnost, k níž je třeba koncese.

NSS 7 A 77/2002

Právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost podle čl. 26 Listiny základních práv a svobod může být zákonem omezeno takovým omezením je i ustanovení § 18 zákona č. 455/1991 Sb., živnostenského zákona, které zmocňuje obec k vydání tržního řádu formou obecně závazné vyhlášky, a umožňuje jí tak pro území jejího obvodu stanovit s přihlédnutím k místním podmínkám regulaci prodeje zboží. Nevybočuje-li taková regulace z mezí zákonného zmocnění, nelze ji považovat za zásah do ústavně zaručeného práva podnikat.

8 Základní pojmy pracovního práva

Pracovní právo je odvětví práva soukromého se silnými prvky veřejnoprávní úpravy, neboť stát má zájem na tom, aby podmínky zaměstnanosti byly rovné a nediskriminační.

Právní předpisy spojují se vznikem pracovněprávního vztahu povinnosti pro zaměstnance i zaměstnavatele. Zaměstnavatel má nárok na to, aby zaměstnanec plnil své pracovní úkoly svědomitě a řádně, neboť tím vytváří zisk zaměstnavateli. Zisk zaměstnavatel jednak reinvestuje do rozšíření schopností zaměstnance, obnovy jeho pracovních sil a zlepšení pracovního prostředí, ale také zaměstnavatel odvádí část svého zisku v podobě daní do veřejných rozpočtů. Zaměstnavatel i zaměstnanec jsou povinni platit nejen daně z příjmů, ale i odvody do systému zdravotního a sociálního zabezpečení. Zaměstnavatel je také povinen vytvářet příznivé pracovní prostředí i s ohledem na bezpečnost práce, což kontrolují orgány veřejné správy.

Pracovní právo je právo **kodifikované**, které je upraveno **zákoníkem práce** (zákon č. 262/2006 Sb.).

Vztahy v rámci pracovního poměru a výkonu závislé práce upravuje velké množství dalších právních předpisů. Vzhledem k jejich k velkému počtu, je nutné sledovat průběžně změny pracovně právní legislativy, k čemuž je dobře nápomocný portál Ministerstva práce a sociálních věcí - www.mpsv.cz.

Pracovněprávní vztahy přinášejí účast v systému sociálního zabezpečení a povinnosti jak zaměstnanců, tak zaměstnavatelů. Úzký vztah mezi právem pracovním a právem sociálního zabezpečení umožňuje hovořit o těchto dvou odvětvích společně jako o **sociálním právu**.

Právní úprava vztahů mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem

Základním pramenem právní úpravy je **zákoník práce** (ZP), zákon č. 262/2006 Sb., který s účinností od 1. 1. 2007 nahradil předcházející právní předpis, kterým byl zákon č. 65/1965 Sb.

ZP je nejen základní právní úpravou vztahu zaměstnanec - zaměstnavatel - odbory, ale zároveň v sobě integruje některé dosud samostatné zákony, jako např. zákon o platu nebo o cestovních náhradách.

V oblasti zaměstnanosti jsou pro Českou republiku (ČR) závazná i nařízení a směrnice Evropské unie (EU). Zákoník práce proto zapracovává **právní předpisy EU** tak, aby nebyla

narušena základní svoboda pohybu osob v rámci jednotného vnitřního trhu. Občan některého ze členských států jednotného vnitřního trhu nebo osoba zde usazená proto nepotřebují pracovní povolení k zaměstnání na území ČR. Stejná práva má i manžel občana ČR nebo jiného členského státu EU.

Evropským právem jsou ovlivněny základní zásady pracovněprávních vztahů, zejména zákaz diskriminace a požadavek na rovné zacházení v pracovněprávních vztazích, a rovněž oblast kolektivního vyjednávání.

Pracovní právo má svou vlastní úpravu, kterou je zákoník práce, zákon č. 262/2006 Sb., a proto se **občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb., na pracovněprávní vztahy nepoužije**. **Výjimku** najdeme v ustanovení OZ o nezletilých v § 35. Zaměstnancem se může stát i osoba nezletilá, tedy mladší 18let, pokud dosáhla patnácti let a ukončila povinnou školní docházku. Nicméně pokud nezletilý mladší 16let uzavře pracovně právní vztah, například dohodu o provedení práce, může jeho rodič tuto dohodu v zájmu dítěte vypovědět. Pokud by podnikatel chtěl zaměstnat nezletilého na letní brigádu, lze doporučit, aby součástí dohody byl vždy souhlas alespoň jednoho z rodičů.

Pokud jde o odpovědnost za škodu způsobenou zaměstnancem, ani zde se nic nemění. Poškozenému vždy odpovídá zaměstnavatel, který pak škodu řeší se zaměstnancem dle ustanovení zákoníku práce.

Při interpretaci ZP, zejména ve vztazích mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, se však samozřejmě použije základních výkladových pravidel soukromého práva tak, jak jsou uvedena v úvodních ustanoveních OZ.³⁰

8.1 Pracovní poměr

Základním typem pracovně právního vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem je pracovní poměr. **Pracovní poměr** se zakládá nejčastěji smlouvou. Současná právní úprava již nerozlišuje různé typy pracovních poměrů, zejména hlavní nebo vedlejší, takže rozsah pracovního úvazku se řídí pouze ujednáním mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem.

Pracovní poměr může být sjednán na dobu určitou nebo neurčitou. Pokud v pracovní smlouvě není uvedeno, pak zákon stanoví domněnku (právní fikci), že pracovní poměr je sjednán na dobu neurčitou. S účinností od 1. 1. 2012 lze u téhož zaměstnavatele sjednat

³⁰ §§ 1- 13 OZ.

pracovní poměr na dobu určitou pouze na 3 roky a toto prodloužení ještě celkem 2x po třech letech opakovat.

Pracovní smlouva musí být vždy vyhotovena písemně. Pracovní poměr vzniká dnem, který je určen jako den nástupu do práce.

Vedle sjednání data nástupu, je další povinnou náležitostí pracovní smlouvy místo výkonu práce a druh vykonávané práce, která může být označena též funkcí nebo pracovní pozicí.

Jmenováním se zakládá pracovní poměr u vedoucích pracovníků, pokud tak stanoví zvláštní právní předpis³¹ nebo pokud jsou jejich zaměstnavatelé uvedeni v zákoníku práce.

V pracovní smlouvě dále sjednají zaměstnanec a zaměstnavatel veškeré náležitosti pracovního poměru, které považují za podstatné.

K těmto náležitostem zejména patří zkušební doba v rozmezí jednoho až tří měsíců; u vedoucích zaměstnanců s účinností od 1. 1. 2012 může být zkušební doba sjednána až na 6 měsíců. Dále se v pracovní smlouvě uvádějí podstatné pracovní podmínky - pracovní doba, zkrácený pracovní úvazek, mlčenlivost podle zvláštních právních předpisů, pokud to strany považují za potřebné, konkurenční doložka, apod.

Mzda nebo plat jsou obvykle určeny samostatným výměrem. Pracovní smlouva je dokument, který vzniká souhlasným projevem vůle obou stran, zatímco mzdový (platový) výměr může zaměstnavatel jednostranně změnit.

Při nástupu do práce je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnanci základní informace, což jsou jednak identifikační údaje zaměstnavatele, datum výplaty mzdy (platu), seznámit zaměstnance s vnitřními předpisy (směrnicemi) zaměstnavatele, kolektivní smlouvou, pokud u zaměstnavatele působí odbory. Součástí dokumentace bývá také popis pracovní pozice.

Zaměstnanec obvykle svým podpisem stvrdí, že byl se směrnicemi seznámen. Tím okamžikem se pro něj stávají závaznými a v případě pracovní právního sporu soud k uvedeným dokumentům přihlíží, neboť jejich porušení může být posuzováno jako porušení pracovní právních povinností.

³¹ Např. ve zdravotnictví u ředitelů organizací přímo řízených ministerstvem zdravotnictví.

Pracovní poměr zaměstnance může skončit jak úkonem zaměstnance nebo zaměstnavatele, tak tím, že nastane určitá skutečnost, např. uplyne doba, na kterou byl pracovní poměr sjednán.

Pracovní poměr končí též smrtí zaměstnance. Pokud zemře zaměstnavatel - fyzická osoba, pak pracovní poměr nezaniká tehdy, jestliže jde o živnost a v živnosti pokračuje dědic.

Dochází-li k zániku právnické osoby fúzí nebo sloučením či splynutím s jinou právnickou osobou, likvidací u nebo konkursem, pak pracovní poměry buď přecházejí na právního nástupce, nebo končí z důvodu zrušení zaměstnavatele.

Pracovní poměr, a to jak sjednaný na dobu neurčitou i určitou, může vždy skončit dohodou stran.

Dohoda musí být písemná. ZP nepředepisuje žádnou lhůtu, ve které má pracovní poměr skončit dohodou stran, a proto je možno takto ukončit právní vztah ze dne na den. Pokud je důvodem dohody organizační změna nebo ukončení činnosti zaměstnavatele, pak zaměstnanci náleží odstupné.

Je-li v pracovní smlouvě sjednána zkušební doba, pak jak zaměstnanec, tak zaměstnavatel mohou bez uvedení důvodu **zrušit pracovní poměr ve zkušební době**. Opět není zákonem předepsána žádná lhůta, ve které pracovní poměr zrušený ve zkušební době končí, ale často v pracovní smlouvě nebo ve vnitřních předpisech zaměstnavatele si strany lhůtu 3 - 5 dnů sjednají proto, aby měly čas vypořádat vzájemné vztahy.

Ve zkušební době lze zrušit i pracovní poměr na dobu určitou, pokud byla sjednána zkušební lhůta.

Zaměstnanec může dát výpověď kdykoli bez uvedení důvodu. Zaměstnavatel může dát výpověď pouze z tzv. kvalifikovaných důvodů, tj. důvodů uvedených v ZP. Důvod výpovědi nesmí zaměstnavatel měnit. **Výpověď musí být vždy dána písemně a doručena druhému účastníkovi.**

Výpovědní doba počíná běžet prvním dnem měsíce následujícího po doručení výpovědi a činí nejméně 2 měsíce. V pracovní smlouvě mohou strany sjednat výpovědní dobu delší.

Výpověď může strana, která ji podala, odvolat, avšak pouze se souhlasem strany druhé. Výpověď je tedy jednostranný právní úkon, ale k jejímu zpětvzetí je třeba součinnosti obou účastníků pracovního poměru.

Výpověď musí být doručena druhé straně do vlastních rukou.

Kvalifikované důvody k výpovědi pro zaměstnavatele jsou uvedeny v § 52 ZP. Je třeba upozornit na to, že výpověď pro porušování pracovní kázně byla nahrazena porušením povinností vyplývajících z pracovně právních předpisů, které se vztahují k vykonávané práci.

Zaměstnavatel může okamžitě zrušit pracovní poměr v těch případech, kdy zaměstnanec zvláště hrubým způsobem poruší povinnosti vyplývající z právních předpisů. Zaměstnavatel musí konkrétně vymezip, v čem spatřuje toto porušení a následně již nelze znění výpovědi upravovat.

Dalším důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru je nepodmíněné odsouzení zaměstnance k trestu odnětí svobody delší než 1 rok nebo, pokud byl spáchán úmyslný trestný čin v souvislosti s plněním pracovních úkolů a zaměstnanec byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dobu 6 měsíců. Zaměstnavatel může okamžitě zrušit pracovní poměr pouze v lhůtě 2 měsíce ode dne, kdy se dozvěděl o důvodu zrušení. Nejdéle lze pracovní poměr okamžitě zrušit do jednoho roku ode dne, kdy důvod na straně zaměstnance vznikl.

Zaměstnanec může okamžitě zrušit pracovní poměr tehdy, pokud mu zaměstnavatel nevyplatil mzdu nebo její část nebo náhradu výdajů do 15ti dnů po uplynutí období splatnosti. Rovněž lze zrušit pracovní poměr tehdy, pokud ve lhůtě 15dnů nepřevede zaměstnavatel zaměstnance na jinou vhodnou práci, jestliže pozbyl způsobilosti k výkonu dosavadní pracovní činnosti.

Pokud zaměstnanec má za to, že zaměstnavatel s ním ukončil pracovní poměr neplatně, pak musí zaměstnavateli bez zbytečného odkladu oznámit **písemně, že trvá na dalším zaměstnávání.**

Jestliže zaměstnavatel nesouhlasí s názorem zaměstnance, pak ve lhůtě **2 měsíce** ode dne kdy, pracovní poměr skončil, musí zaměstnanec podat **žalobu k soudu na neplatnost rozvázání pracovního poměru.** Jde o **lhůtu propadnou (prekluzivní).** To znamená, že pokud není žaloba poslední den lhůty již u soudu, soud z úřední povinnosti nárok zamítne.

Po dobu, kdy strany řeší platnost skončení pracovního poměru, náleží zaměstnanci v případě, že dále nekoná práci pro zaměstnavatele, náhrada mzdy nebo platu.

Obdobně upravuje ZP i nároky zaměstnavatele, pokud se tento domnívá, že zaměstnanec ukončil pracovní poměr neplatně. I zaměstnavatel musí písemně oznámit zaměstnanci, že na jeho další pracovní činnosti trvá. V případě, že se zaměstnanec nedostavuje do zaměstnání, pak má zaměstnavatel právo na náhradu škody - což může být například mzda, kterou musel vyplatit pracovníkovi zastupujícímu nepřítomného zaměstnance.

Rovněž zaměstnavatel má dvouměsíční prekluzivní lhůtu na podání žaloby k soudu.

U soudu lze žalovat i na neplatnost dohody o rozvázání pracovního poměru, avšak strana žalující musí prokázat, že jednala v tísní, v omylu nebo pod nátlakem. Je-li žalující stranou zaměstnavatel, nemá nárok na náhradu škody.

Pokud výpověď dal zaměstnavatel z tzv. organizačních důvodů, které jsou uvedeny v § 52, písm. a) - d) ZP, pak zaměstnanci náleží **odstupné** ve výši jednonásobku průměrného výdělku, jestliže pracovní poměr trval méně než 1 rok, dvojnásobku průměrného výdělku, jestliže pracovní poměr u zaměstnavatele trval alespoň 1 rok a méně než 2 roky a trojnásobku průměrného výdělku, jestliže pracovní poměr u zaměstnavatele trval alespoň 2 roky.

Kolektivní smlouva nebo vnitřní předpis zaměstnavatele mohou odstupné zvýšit.

V případě, že výpověď dal zaměstnavatel proto, že zaměstnanec pozbyl zdravotní způsobilost pro dosavadní práci a jinou práci pro zaměstnance nemá, náleží zaměstnanci odstupné ve výši nejméně dvanáctinásobku průměrného měsíčního výdělku. Opět kolektivní smlouva nebo vnitřní předpis toto odstupné mohou zvýšit. Pokud si však zaměstnanec ztrátu způsobilosti zavinil sám, na odstupné nárok nemá.

Odstupné ve výši průměrného výdělku za odpovídající délku výpovědní doby náleží i zaměstnanci, který okamžitě zrušil pracovní poměr - srv. § 56 ZP.

Nárok na odstupné náleží i v případech, kdy je pracovní poměr uzavřen na dobu určitou a zaměstnavatel dá výpověď před uplynutím sjednané doby.

Pokud zaměstnanec přijme návrh na uzavření dohody o skončení pracovního poměru, v případech, kdy při výpovědi náleží odstupné, pak tento nárok je zachován a odstupné zaměstnanci náleží, jak uvedeno výše.

8.2 Dohoda o pracovní činnosti

Dohoda musí být uzavřena písemně a lze ji uzavřít jak na dobu neurčitou, tak na dobu určitou. V dohodě je nutné vymezit druh práce, rozsah pracovní doby a to, zda jde o dohodu na dobu určitou či neurčitou.

Pracovní dobou u dohody o pracovní činnosti chápeme to, že zaměstnavatel stanoví maximální odpracovanou dobu za týden, přičemž pracovní úvazek nesmí překročit polovinu stanovené týdenní pracovní doby. Zaměstnavatel však nemá povinnost rozvrhnout pracovní dobu po dnech, jako pevnou či pružnou, takže většinou je práce soustředěna do několika dnů v týdnu či měsíci.

Dohoda o pracovní činnosti končí buď uplynutím času nebo dohodou stran nebo výpovědí. V tomto případě činí výpovědní doba 15 dnů jak pro zaměstnance, tak zaměstnavatele. Výpovědní doba počíná běžet dnem, kdy byla výpověď doručena druhému účastníkovi.

Na základě dohody o pracovní činnosti nevzniká zaměstnanci nárok na dovolenou, avšak strany toto mohou sjednat. Dohoda, vedle povinnosti platit zálohu na daň z příjmů fyzických osob, zakládá účast zaměstnance na zdravotním a sociálním pojištění. Pokud zaměstnanec dosáhne měsíčně započitatelného příjmu stanoveného zákonem, zakládá mu dohoda účast na nemocenském pojištění.³²

8.3 Dohoda o provedení práce

Rovněž tyto dohody musí být uzavírány písemně.

Dohoda o provedení práce může být uzavřena na jeden úkol nebo na opakující se činnost.

ZP stanoví, že dohoda o provedení práce nesmí překročit rozsah 300 hodin za kalendářní rok. ZP neomezuje však odměnu za vykonanou práci. Práci může zaměstnanec konat i za pomoci jiné osoby, zejména rodinného příslušníka, pokud si strany nesjednají jinak. Dohoda končí vykonáním sjednané práce nebo dosažením počtu odpracovaných hodin. Strany však mohou ujednat výpověď nebo odstoupení od smlouvy např. v případě, že zaměstnanec nemůže dlouhodobě konat sjednanou práci.

³² V současnosti 2.500 Kč.

Dohoda o provedení práce zakládá účast na veřejném zdravotním i sociálním pojištění za předpokladu, že zaměstnanec si u jednoho zaměstnavatele vydělá na základě dohody o provedení práce částku přesahující 10.000 Kč měsíčně.³³ Vždy však zaměstnavatel odvádí za zaměstnance daň z příjmů.

Při uzavírání dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr je třeba respektovat ustanovení § 34b, odst. 2 zákoníku práce, které říká, že zaměstnanec nesmí konat v dalším základním pracovně právním vztahu u téhož zaměstnavatele druhově stejné práce. Základními pracovněprávními vztahy jsou pracovní poměr, dohoda o pracovní činnosti a dohoda o provedení práce.

Z judikatury:

NS 21 Cdo 3278/2010

Při osobním doručování písemností uvedených v ust. § 334 odst. 1 zákoníku práce do vlastních rukou zaměstnance musí být zaměstnanci předána (odevzdána) do vlastních rukou listina s vlastnoručným podpisem jednající osoby; nestačí, jestliže zaměstnavatel umožní zaměstnanci seznámit se s obsahem listiny s vlastnoručným podpisem jednající osoby například tím, že mu ji předloží k nahlédnutí, a poté mu předá pouze fotokopii této listiny, která obsahuje jen grafickou napodobeninu tohoto podpisu. Protože zaměstnavatel předal zaměstnankyni pouze fotokopii listiny o výpovědi z pracovního poměru, která nesplňovala náležitosti písemné formy právního úkonu, je nutno posoudit výpověď z pracovního poměru pro rozpor s ust. § 50 odst. 1 zákoníku práce jako neplatný právní úkon.

NS 21 Cdo 1522/2011

Dvouměsíční lhůta, během které musí zaměstnavatel přistoupit k okamžitému zrušení pracovního poměru (aby šlo o platný právní úkon), začíná plynout ode dne, kdy se o důvodu k okamžitému zrušení pracovního poměru prokazatelně (skutečně) dověděl (získal o něm vědomost).

NS 21 Cdo 1520/2011

K otázce, zda se zaměstnanec stává ve smyslu ust. § 52 písm. c) zákoníku práce nadbytečným i tehdy, má-li zaměstnavatel volná pracovní místa odpovídající druhu práce sjednanému v pracovní smlouvě, která zaměstnanci před podáním výpovědi z pracovního poměru nenabídl.

³³ Dohod může mít zaměstnanec u téhož zaměstnavatele více, pak se měsíční výdělek pro účely odvodů sčítá.

Právní úprava pracovněprávních vztahů účinná ode dne 1. 1. 2007 tento institut tzv. nabídkové povinnosti - jak vyplývá ze zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů - nepřevzala. Znamená to, že zaměstnavatel může dát zaměstnanci výpověď z pracovního poměru podle ust. § 52 zákoníku práce, i když má možnost ho dále zaměstnávat v místě, které bylo sjednáno jako místo výkonu práce, a i kdyby mu mohl nadále přidělovat jinou práci, která by odpovídala sjednanému druhu práce a která by pro něho byla vhodná.

9 Občanské právo procesní

Občanské právo procesní je odvětvím soukromého práva, které upravuje řízení před občanskoprávními (civilními) soudy. Pojem civilní soud, civilní soudnictví, pochází z doby historického rozdělení soudní příslušnosti mezi osoby vojenské a civilisty.

V občanském soudním řízení soudy rozhodují spory ze soukromého práva. Soudní řízení dělíme na **řízení sporná**, která je možno zahájit výlučně na návrh některé z procesních stran. Tyto strany se nazývají **žalobce a žalovaný**.

Řízení nesporná jsou ta řízení, která je možno zahájit i bez návrhu, z moci úřední, ve veřejném zájmu. V těchto řízeních se střetává soukromý zájem se zájmem veřejným, a např. ochrana nezletilých dětí. Proto mezi řízení nesporná jsou z hlediska procesní úpravy zařazena i řízení o rozvodu manželství nebo zrušení registrovaného partnerství, ač tato řízení bez návrhu zahájit nelze.

Právo na soudní ochranu je zakotveno v článku 36 LSZP.

Právním předpisem upravujícím sporná řízení je občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb., (o.s.ř.). Řízení ve věcech nesporných upravuje zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (ZŘS). Řízení před správními soudy upravuje soudní řád správní, zákon č. 150/2002 Sb., (s.ř.s.).³⁴ Občanský soudní řád je zároveň předpisem obecným a podpůrným tam, kde zvláštní procesní předpisy nemají vlastní úpravu. Například u dokazování nebo doručování, použije soud ustanovení o. s. ř.. Rovněž základní zásady soudního řízení se uplatní jak v řízení sporném, tak v řízení nesporném, až na drobné odchylky.

9.1 Základní zásady občanského soudního řízení

Zásada rovnosti účastníků před soudem, o které hovoří již ústavní zákony, znamená, že v řízení mají všechny strany stejná práva a soudní spor vede nestranný soud.

Zásada nestrannosti a nezávislosti soudců, která je zajišťována řadou záruk, a to jak organizačních,³⁵ tak i procesních.

³⁴ Podrobněji viz SOVOVÁ, O. *Základy správního práva*. Gaudeamus 2008, 2009. Kap. 26, 27.

³⁵ Organizaci soudů upravuje zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

Zásada dispoziční, která umožňuje účastníku disponovat řízením a jeho předmětem. Tato zásada se uplatní především **ve sporném řízení**. **Žalobce je tzv. pánem sporu** a může žalobu vzít kdykoli za řízení zpět nebo ji zúžit. Rozšířit žalobu je možno pouze se souhlasem soudu.

Dispoziční zásada se odráží také ve **vázanosti soudu návrhem žalobce**. To znamená, že soud nemůže z moci úřední rozhodnout o něčem jiném nebo sám rozšířit předmět řízení. Dispoziční zásada se, s výjimkou řízení o rozvodu manželství a zrušení registrovaného partnerství a zčásti ve věcech zápisů do veřejných rejstříků, neuplatní v řízeních nesporných.

Zásada volného hodnocení důkazů znamená, že až na výjimky, stanovené přímo právními předpisy nebo ustálenou judikaturou, není předem určena závažnost jednotlivých důkazních prostředků, ale je na uvážení soudce, aby dle průkaznosti důkazního prostředku určil jeho význam pro řešení sporu.

Nedokazují se právní předpisy publikované ve Sbírce nebo ty, které jsou součástí komunitárního práva. Platí zde zásada „soud zná právo“.³⁶ Do tohoto principu řadíme nejen to, že právní normy se nedokazují, ale skutečnost, že soud provede právní posouzení věci, kterou rozhoduje. Ve složitějších občanskoprávních nebo obchodněprávních sporech se může právní názor soudu odlišovat od předkládaných stanovisek stran.

Dále se nedokazují **skutečnosti obecně známé, tzv. notoriety**. Například v pracovníprávním sporu s ministerstvem není třeba dokazovat, kdo je ministrem.

Nedokazují se také skutečnosti, které jsou mezi účastníky řízení nesporné. To může být například fakt, že smlouva byla uzavřena dálkovým způsobem.

Ustálená judikatura určuje **důkazní váhu veřejných listin nebo zápisů ve veřejných rejstřících či seznamech**. V těchto případech se bere za správné a závazné, co je zapsáno. Kdo tvrdí opak, musí toto prokázat.

V řízení sporném je soud vázán důkazními návrhy stran. Platí zde **zásada projednací**, takže soud sám z moci úřední neprovádí dokazování nad rámec toho, co účastníci navrhnou. Soud má nicméně **poučovací povinnost**, takže účastníkům musí vysvětlit, která jejich tvrzení považuje za prokázaná, a která nikoli, a musí jim dát příležitost důkazy doložit. Ve sporném řízení tedy platí tzv. **důkazní břemeno**, které znamená, že pokud někdo něco tvrdí,

³⁶ Používá se též latinské sousloví „iura novit curia“.

musí to hodnověrně prokázat. Pokud účastník neunese důkazní břemeno, pak může být ve sporu neúspěšný.

V řízení nesporném není soud vázán důkazními návrhy stran. I tehdy, pokud se účastníci dohodnou například o úpravě poměrů nezletilého dítěte, soud provede dokazování, například daňovými příznámi rodičů k vyživovací povinnosti. Zde platí **zásada oficiality**, **vyšetřovací zásada**. Soud je povinen ve veřejném zájmu zjistit všechny rozhodné skutečnosti.

Jako **důkaz** může sloužit vše, co přispěje k objasnění věci a podpoří tvrzení účastníků. Soud nemusí všechny navržené důkazy provést, avšak musí zdůvodnit, proč toto neučinil. Čestné prohlášení není přípustné jako důkaz, protože by byla narušena rovnost stran.

Zásada jednotnosti řízení znamená, že řízení tvoří jeden celek. Soud sám určuje, podle svého uvážení, zda a kdy který úkon vykoná, kdy a které důkazy provede, kdy lze již vydat rozhodnutí. Tato zásada také znamená, že první i druhý stupeň řízení na sebe navazují a nelze tedy například požadovat pro odvolací řízení novou plnou moc pro advokáta.

Nicméně, tato zásada je korigována **zásadou legálního pořádku**, což je předepsaný procesní postup, který je často formalizován. Pro strany je velmi důležitá **koncentrace řízení**. Soud uloží účastníkům, aby své důkazní návrhy a případná další tvrzení předložili do určité doby. Koncentrace řízení slouží k tomu, aby soudní řízení nebyla nadbytečně protahována prováděním stále dalších důkazů.

Zásada veřejnosti zajišťuje nejen větší transparentnost řízení, ale působí i výchovně. Soudního jednání se nesmí zúčastnit osoba, která má být vyslechnuta jako svědek do doby, než její svědecká výpověď skončí. Veřejnost může být vyloučena buď na návrh účastníků, nebo i z rozhodnutí soudu, pokud se jedná o věcech, které jsou předmětem obchodního tajemství, mohly by ohrozit veřejnou mravnost nebo i osobní důstojnost účastníků jednání. Jednání je vždy neveřejné, pokud se projednávají utajované skutečnosti. **Rozsudek** však musí soud vždy vynést **veřejně**.

K dalším zásadám patří **dvojinstančnost soudního řízení**, i když v tzv. bagatelních sporech, což jsou spory o peněžitou částku nepřekračující 10.000 Kč, je tato zásada prolomena. Dvojinstanční řízení znamená, že po první instanci - stupni, tzv. nalézacím soudu, rozhoduje soud druhé instance - stupně, soud odvolací.

Odvolacím soudem je pro případy řešené před okresními soudy soud krajský. V případě, že rozhoduje krajský soud v první instanci, je věcně příslušným odvolacím soudem Vrchní soud v Praze či Olomouci.

O. s. ř. ještě umožňuje **mimořádný opravný prostředek** k další instanci. **Dovolání** je možné podat pouze po vyčerpání řádného opravného prostředku - odvolání - a pouze pakliže je naplněn jeden z dovolacích důvodů. Těmi jsou především procesní vady předchozího odvolacího řízení či nesprávné právní posouzení věci. Dovolací instancí je v Nejvyšší soud ČR, který sídlí v Brně. **Dovolání není přípustné v tzv. statusových věcech**, tedy osobního stavu, například ve věci rozvodu manželství nebo osvojení. Možností takového opravného prostředku by zákonodárce připustil značnou právní nejistotu.

Z judikatury:

III. ÚS 363/96

Na řízení o prohlášení konkursu se vztahují základní zásady občanského soudního řízení, zejména zásada dispoziční, z níž pro účastníky soudního řízení vyplývá, že mají uvádět své návrhy a dokazovat svá tvrzení.

IV. ÚS 498/12

Není-li odvolání přípustné ve věci samé, není přípustné ani proti vedlejším výrokům obsaženým v rozsudku soudu prvního stupně, tedy např. proti výroku o příslušenství, o lhůtě k plnění, o předběžné vykonatelnosti nebo výroku o náhradě nákladů řízení.

Ústavní soud zdůrazňuje, že zákonodárce zřejmě oprávněně označil spory o peněžitá plnění do 2 000 Kč jako spory "bagatelní", nicméně zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění občanský soudní řád, byla tato částka zvýšena na 10 000 Kč.....z pohledu reálných příjmů obyvatelstva se současná "bagatelní" částka téměř rovná průměrnému, měsíčně poskytovanému, starobnímu důchodu, anebo polovině průměrného měsíčního čistého výdělku (mzdě) zaměstnance. Protože v souzené věci šlo o peněžité plnění, nepřevyšující hranici 2 000 Kč, neměl senát Ústavního soudu prostor, aby řízení přerušil a plénu Ústavního soudu předložil návrh na zrušení právního předpisu podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy. Uzavírá proto, že se otázce přezkumu přiměřenosti hranice, která vylučuje přístup k odvolacímu soudu, bude věnovat v přílehlavějším případě.

NS 28 Cdo 55/2004, 22 Cdo 4457/2007, 28 Cdo 2677/2004

Žádná ze stran sporu jako účastník v řízení, „není povinna provádět právní kvalifikaci svého nároku nebo námitek, když toto právní posouzení přísluší soudu v souladu se zásadou "iura novit curia", provedla-li by ovšem některá ze stran sporu právní kvalifikaci svého nároku, neboť tím chtěla soudu ukázat cestu k "správnému rozhodnutí", není toto posouzení pro soud v žádném případě závazné, neboť „nelze upřít soudu, aby v závislosti na skutkových zjištěních, učinil sám odlišné, právu odpovídající, hodnocení právního vztahu, o němž se uplatňovaný nárok opírá.“³⁷

NS 5 Tdo 31/2010

*Zásada volného hodnocení důkazů neznamena, že by soud ve svém rozhodování (v úvahách nad ním) měl na výběr, které z provedených důkazů vyhodnotí a které nikoli, nebo o které z provedených důkazů své skutkové závěry (zjištění) opře a které opomene. Procesnímu právu účastníka navrhopvat důkazy odpovídá povinnost soudu nejen o vznesených návrzích (včetně návrhů důkazních) rozhodnout, ale také - pokud jim nevyhoví - ve svém rozhodnutí vyložit proč a z jakých důvodů tak činí. Neakceptování důkazního návrhu účastníka řízení lze založit pouze třemi důvody. Prvním je argument, podle něhož tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení. Dalším je argument, podle kterého důkaz není s to ani ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, čili ve vazbě na toto tvrzení nedisponuje vypovídací potencií. Konečně třetím je pak **nadbytečnost** důkazu, tj. argument, podle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno.*

9.2 Soudní soustava České republiky

Soudní soustavu České republiky tvoří tzv. třetí pilíř v rámci teorie trojí dělby moci.³⁸ **Moc soudní** je zakotvena v Ústavě ve čtvrté hlavě, články 81 - 96. Soudy dělíme na Ústavní soud a soudy obecné. Vzhledem, k tomu, že Česká republika je členem EU a rovněž Rady Evropy, mohou se fyzické i právnické osoby za podmínek stanovených mezinárodními smlouvami obrátit i na Soudní orgány EU. K těmto orgánům patří především Evropský soudní dvůr a Tribunál. Zaměstnanci orgánů EU mají k dispozici ještě Soud pro

³⁷ Citováno dle <http://www.ustavprava.cz/cz/sekce/casopis-pravo-2010-4-prakticke-projevy-zasady-iura-novit-curia-v-civilnim-soudnim-rizeni-180>, autor Mgr. Luboš Fojtík.

³⁸ Moc zákonodárná, moc výkonná a moc soudní. Blíže viz též SOVOVÁ, O. *Správní právo*. Gaudeamus 2010. Kap. 3, 26, 27.

veřejnou službu.³⁹ Ochranu lidských práv po vyčerpání všech dostupných prostředků zajišťuje fyzickým i právnickým osobám na území ČR Evropský soud pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku.⁴⁰

9.2.1 Ústavní soud

Základy organizace a činnosti Ústavního soudu (ÚS) a jeho kompetence najdeme zakotveny přímo v Ústavě (čl. 83 - 89). Provedena jsou tato ustanovená zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Na základě tohoto zákona je předseda Ústavního soudu oprávněn vydávat vnitřní předpisy. Pro stěžovatele mají velký význam kancelářský a spisový řád a organizační řád ÚS. Sídlem ÚS je Brno.

Ústavní soud je tvořen **patnácti soudci**, kteří rozhodují ve čtyřech tříčlenných **senátech** nebo v **plénu**. Soudce Ústavního soudu jmenuje se souhlasem Senátu Parlamentu prezident republiky na dobu **deseti let. Soudce je možno jmenovat i opakovaně. Soudcem ÚS** se může stát bezúhonný občan ČR, volitelný do Senátu s vysokoškolským právnickým vzděláním a nejméně desetiletou právní praxí.

Z řad soudců pak prezident již bez dalšího schvalování jmenuje předsedu a dva místopředsedy ÚS. Za chod nejdůležitějších oddělení ÚS a jeho komunikaci navenek odpovídá generální sekretář ÚS, kterého jmenuje předseda soudu.

Soudci ÚS mají k dispozici asistenty, výkon funkce asistenta je vázán na soudce, k němuž byl jmenován. Asistent soudce připravuje podklady pro rozhodování, včetně konceptů rozhodnutí, a může být svým soudcem pověřen vykonáváním některých procesních úkonů, např. výzvami účastníků, aby se k té či oné otázce v řízení vyjádřili. Každý soudce ÚS má 3 asistenty.

Ústavní stížnost proti soudnímu rozhodnutí je možno podat pouze po vyčerpání řádných opravných prostředků v předcházejícím řízení v občanském soudním řízení a trestním řízení až poté, co je Nejvyšším soudem ČR rozhodnuto o dovolání. Obdobně je nutno využít v řízení před správními soudy kasační stížnosti. O tomto typu ústavní stížnosti rozhoduje tříčlenný senát svým **nálezem**. Pokud se ústavní stížnost odmítá, pak rozhoduje senát **usnesením**.

³⁹ Blíže viz www.euroskop.cz

⁴⁰ www.justice.cz/mezinarodni_agenda.

Základními formálními požadavky na podání ústavní stížnosti fyzickou nebo právnickou osobou je dodržení **lhůty pro její podání**. Tato lhůta je dva měsíce od doručení rozhodnutí o dovolání nebo kasační stížnosti. Každý stěžovatel musí být zastoupen advokátem výlučně pro toto řízení. Ústavní soudnictví za svou činnost nevybírá poplatky, nicméně přiznává náhradu nákladů právního zastoupení úspěšnému stěžovateli.

Pro každodenní právní praxi je také velmi důležité, že ÚS může v plénu zrušit právní předpis nebo jeho část - viz kap. - 2.1.1. **Plénum Ústavního soudu** je usnášení schopné, je-li přítomno alespoň deset soudců. Rozhoduje většinou hlasů, ke zrušení zákona a v některých jiných případech, je však třeba k přijetí rozhodnutí dosažení kvalifikované většiny alespoň devíti hlasů.

Rozhodnutí Ústavního soudu jsou konečná a nelze se proti nim odvolat. Využití ústavní stížnosti je, až na výjimky, nezbytným předpokladem pro uplatnění práv před Evropským soudem pro lidská práva.

Soudce, který s přijatým rozhodnutím nesouhlasí, má právo k rozhodnutí připojit své **odlišné nebo nesouhlasné stanovisko**.⁴¹ Všechny své nálezy a vybraná usnesení včetně odlišných stanovisek Ústavní soud zveřejňuje v tištěné **Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu**. Nálezy rušící právní předpis nebo jeho část a též, pokud tak předseda ÚS rozhodne, se vyhlášují ve **Sbírce zákonů**. ÚS soud všechny nálezy i usnesení zveřejňuje v internetové databázi NALUS na svých webových stránkách.

9.2.2 Soustava obecných soudů

Uspořádání obecných soudů ČR je velmi komplikované. Soudní řízení je sice dvoustupňové, nicméně samotná soudní soustava má stupně čtyři. V závislosti na závažnosti trestného činu nebo předmětu občanského soudního řízení v prvním stupni rozhodují buď soudy okresní, nebo soudy krajské. Nicméně většina soudních řízení se odehrává před okresními, v Praze obvodními soudy. Pokud v prvním stupni rozhoduje okresní soud, pak odvolacím soudem je soud krajský⁴². Pokud v prvním stupni rozhoduje soud krajský, pak odvolacím soudem je Vrchní soud, a to buď se sídlem v Praze, nebo Olomouci.

⁴¹ Odlišné stanovisko se někdy nazývá dle anglické terminologie *concurring opinion*; nesouhlasné je pak *dissenting opinion*, v české právní terminologii se používá pojem *dissent*.

⁴² Působnost krajského soudu pro hl. M. Prahu vykonává Městský soud v Praze. Krajský soud pro Středočeský kraj má rovněž sídlo v Praze; viz www.justice.cz,

Rozhoduje-li soud v prvním stupni, rozlišujeme rozhodování **samosoudce a senátní**. Ve většině sporů občanskoprávních rozhoduje jediný soudce - profesionál. Ve věcech platnosti a neplatnosti skončení pracovního poměru rozhoduje soudní senát, kde předsedou je soudce profesionál. V senátu dále zasedají 2 soudci přísedící. Tito soudci jsou voleni zastupitelstvem příslušného okresu a mají stejné postavení jako soudce profesionální. Stejným způsobem jsou uspořádány senáty trestní.

Pokud rozhoduje krajský soud v prvním stupni, pak je značná odlišnost mezi trestním a občanskoprávním řízením. V trestním řízení je soudní senát složen opět z 1 soudce profesionálního a dvou soudců přísedících.

Vzhledem k tomu, že krajské soudy jako soudy prvostupňové rozhodují o insolvenční, složité obchodněprávní spory a ve věcech korporátního práva, rozhoduje specializovaný samosoudce. V odvolacích řízeních rozhodují tříčlenné senáty ve věcech civilních, pětičlenné senáty ve věcech trestních. Tyto senáty jsou vždy složeny z profesionálních soudců.

Správní soudnictví je samostatně usprávnáno - výklad je předmětem správního práva.⁴³

Nejvyšší soud ČR rozhoduje o mimořádném opravném prostředku, kterým je **dovolání** a **stížnost pro porušení zákona** ve věcech trestních.⁴⁴ Dále je úkolem NS ČR sjednocovat judikaturu obecných soudů.

Soudce obecných soudů jmenuje prezident na návrh ministra spravedlnosti. **Soudce** musí být bezúhonným občanem ČR, dosáhnout věku 30 let. Soudcem se může stát absolvent právnické fakulty, který složil předepsanou justiční zkoušku nebo obdobnou zkoušku u profesní právnické komory (notářskou, advokátní, exekutorskou). Další požadavky na výkon soudní moci a osobu soudce jsou zakotveny v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

Z judikatury:

NSS 2 As 36/2005

Skutečnost, že samo napadené rozhodnutí odvolacího orgánu o řádném opravném prostředku ve správním řízení se zabývá pouze procesní otázkou (zde otázkou, zda byl řádný opravný prostředek přípustný), nemění nic na tom, že ve věci rozhodování

⁴³ Viz literatura

⁴⁴ Viz CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. *Základy trestního práva procesního*. Gaudeamus. Hradec Králové 2011. SOVOVÁ, O. *Trestní právo*. Distanční text. Hradec Králové 2014.

o vlastnictví k nemovitostem podle § 9 odst. 4 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, jako věci soukromoprávní nelze rozhodnutí správního orgánu ani ve vztahu k této otázce přezkoumávat podle soudního řádu správního. Tuto otázku lze posoudit v civilním řízení soudním.

NS 4 Tdo 239/2014

....již byla ustálena soudní praxe, podle níž není možné v omyl uvést soud rozhodující v občanskoprávním řízení. Tyto závěry se týkají výslovně pouze soudů, neboť soudy jsou nezávislé státní orgány, kterým je svěřen výkon soudnictví. Jejich rysem je zejména nezávislost, vázanost pouze zákony a mezinárodními smlouvami a veřejnost soudního jednání. Soudce musí splňovat předpoklady pro tuto funkci vymezené v Ústavě ČR a v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), přičemž soudce odvozuje své ustanovení a autoritu přímo od státu..... Soudní řízení je výrazem typové působnosti soudní moci jakožto ústavně založené moci státní (čl. 2 odst. 1, čl. 81 a čl. 90 Ústavy), a tím i nezpochybnitelné moci „veřejné“.

10 Závěr

Ve studijní pomůcce, kterou jste právě dočetli, najdete základní pojmy a jejich výklad pro účely studia předmětu Právo a právní předpisy. Tato skripta se zabývají především problémy přechodu na novou úprava občanského práva a práva obchodních společností. Judikatura uvedená u každé kapitoly má napomoci tomu, abyste se seznámili s použitím judikatury jak Ústavního soudu, tak Nejvyššího soudu pro každodenní právní praxi. Vzhledem k tomu, že studijní předmět je základem pro další specializované obory, je nutné tuto základní pomůcku zkombinovat i s dalšími skripty a distančními texty a odbornou literaturou, jak jsou uvedeny v přehledu zdrojů. V neposlední řadě je nutné, abyste sami sledovali rozvoj judikatury k nové právní úpravě i odborné diskuse v oblastech, které se týkají vašeho studia i pracovní činnosti.

11 Literatura

- CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. *Základy trestního práva procesního*. Gaudeamus. Hradec Králové 2011. ISBN 978-80-7435-093-1.
- GERLOCH, A. *Teorie práva*. 5. vyd. A. Čeněk. Plzeň 2009. ISBN 978-80-7380-233-2.
- MITLÖHNER, M. *Trestní právo hmotné*. Gaudeamus. Hradec Králové 2010. ISBN 978-80-7435-069-6.
- SOVOVÁ, O. *Základy správního práva*. Gaudeamus. Hradec Králové 2008, 2009. ISBN 978-80-7435-010-8.
- SOVOVÁ, O. *Základy obchodního, živnostenského a pracovního práva. Vybrané interdisciplinární otázky*. Gaudeamus. Hradec Králové 2010. ISBN 978-80-7435-071-5.
- SOVOVÁ, O., FIALA, Z. *Základy finančního a daňového práva*. A. Čeněk. Plzeň 2009. ISBN 978-80-7380-223-3.
- SOVOVÁ, O. *Zdravotnická praxe a právo. Praktická příručka*. 1. vyd. Leges. Praha 2011. ISBN 978-80-87212-72-1.
- SOVOVÁ, O. *Trestní právo*. Distanční text. Gaudeamus. Hradec Králové 2014.
- SOVOVÁ, O. Průvodce rekonstrukcí soukromého práva. In: *Základy správního práva*. Gaudeamus. Hradec Králové 2012.
- SVEJKOVSKÝ, J., SAMEK, V., HORECKÝ, J. *Nový občanský zákoník a pracovní právo s praktickým výkladem pro širokou veřejnost*. SONDY. Praha 2014. ISBN 978-80-86846-52-1.
- ŠIMEČKOVÁ, E. *Pracovní právo*. 1. vyd. Moravská vysoká škola Olomouc, o.p.s. Olomouc 2010. ISBN 978-80-87240-74-8. www.mvso.cz
- VRAJÍK, M. *Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích*. 1. vyd. Nakladatelství ANAG 2014. ISBN 978-80-7263-846-8.
- Ústava České republiky, úst. zákon č. 1/1993 Sb.
- Listina základních práv a svobod, úst. zákon č. 2/1993 Sb.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
- Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon.
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.
- Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.
- Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích.

Citace judikatury:

NS 28 Cdo 4341/2008 znamená, že jde o rozhodnutí Nejvyššího soudu pod uvedeným číslem jednacím a je dostupné na www.nsoud.cz

II. ÚS 1005/07, Pl. ÚS 2/2013 jsou rozhodnutí Ústavního soudu dostupná na www.concourt.cz/nalus

NSS 4 Ads 14/2013 znamená, že jde o rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod uvedeným číslem jednacím a je dostupné na www.nssoud.cz

Internetové zdroje:

webové stránky Ústavního soudu, www.concourt.cz

webové stránky Nejvyššího soudu ČR, www.nsoud.cz

webové stránky Nejvyššího správního soudu, www.nssoud.cz

www.epravo.cz

www.mfcr.cz/ares

www.justice.cz.

www.mpsv.cz.

www.businesscenter.cz.

www.ilaw.cz

www.euroskop.cz

12 Rejstřík

A

akciové společnosti, 46, 47, 48, 49, 50

D

dluh, 31, 34, 35, 36
dlužník, 34, 35, 36, 37, 38
dlužníka, 31, 34, 35, 36, 38
Dohoda o pracovní činnosti, 60
Dohoda o provedení práce, 60, 61
Družstvo, 48, 49

F

fyzické osoby, 17, 24, 44, 46, 47, 48, 52

H

Hmotné právo, 10

I

Interpretace práva, 14

J

jednání, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 28, 31, 33, 44, 48, 65,
71
Jmenováním, 56
judikatura, 12, 64

K

komanditní společnost, 45
korporací, 21, 43
korporátní právo, 41, 43
Kupní smlouva, 39

L

legisvakance, 13
Listina základních práv a svobod, 11, 41, 73

M

majetek, 21, 22, 23, 42, 45
Manželské majetkové právo, 28
Moc soudní, 67

N

Náhrada škody, 25
Nejvyšší soud ČR, 12, 66, 70
nemajetková újma, 26
nepojmenovanou smlouvu, 33
neživnostenské, 51

O

občanský zákoník, 12, 14, 17, 31, 35, 36, 55, 73
Obecně prospěšná společnost, 49, 50
obchodní korporace, 24
Obchodní podmínky, 40
obchodní rejstřík, 24, 44
Obchodní společnost, 44
obchodní tajemství, 43
obchodní závod, 29
Objektivním právem nazýváme, 9
odstupné, 33, 57, 59

P

pacht, 32
Plnění, 31
podnikání, 24, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 42, 43, 45, 50, 51,
52
Podnikatel, 42, 53
podpůrná opatření, 18
podzákoné právní předpisy, 11, 12
pohledávka, 31, 36
Pracovněprávní vztahy, 54
Pracovní poměr, 55, 56, 57
Pracovní právo, 54, 55, 73
Pracovní smlouva, 56
Prameny práva, 10, 11
právní osobnost, 17, 21
právní skutečnosti, 23, 34
právní události, 23
právnícké osoby, 21, 29, 44, 45, 48, 49, 51, 57, 67
Právo, 1, 4, 9, 11, 31, 36, 41, 53, 63, 72
právo veřejné, 9
Procesní právo, 10
promlčení, 37
promlčením, 36
předsmluvní odpovědnost, 31

R

rodinný závod, 29, 30
Ručení, 35, 47

Ř

Řízení nesporná, 63
řízení sporná, 63

S

samosoudce, 70
Sbírka zákonů, 12
Senátu, 12, 68
Smlouva, 31, 33, 34, 39
smlouvu o zápůjčce, 32
smlouvy o smlouvě budoucí, 33
smlouvy příkazního typu, 32
smluvený manželský majetkový režim, 28
sociálním právu, 54

soudní senát, 70
Soukromá listina, 25
soukromého práva, 9
společné jmění manželů, 28
společnost s ručením omezeným, 46
spotřebitelské smlouvy, 34
Svéprávnost, 17
Svěřenský fond, 22, 23

U

Ústava České republiky, 11, 73
ústavní pořádek České republiky, 11
Ústavní soud, 10, 14, 16, 20, 66, 67, 68, 69
Ústavní stížnost, 68
Utvřením dluhu, 35
Uznání závazku, 35

V

veřejná obchodní společnost, 45
Veřejné rejstříky, 24, 25
Veřejnou listinou, 25

veřejných seznamech, 24
věřitel, 31
vklad, 29, 44, 46
Výpověď, 36, 57, 58

Z

Zajištěním dluhu, 34
základní kapitál, 44, 45, 46
Základní zásady občanského soudního řízení, 63
zákon o obchodních korporacích, 43
zákonná opatření, 12
zákony, 11, 12, 17, 54, 63, 71
Zánik závazků, 36
zásada publicity, 24
závazek, 31, 34, 36, 43
Závdavek, 33

Ž

žalobce a žalovaný, 63
živnostenské, 9, 51, 53
Živnostenské právo, 50

Redakční rada Edice texty k sociální práci:
Mgr. Karel Bauer; Mgr. Radka Janebová, Ph.D.; PhDr. Martin Smutek, Ph.D.;
Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D.

Řada: Právo v sociální práci - sv. 16

Název: **Právo a právní předpisy I.**

Rok a místo vydání: 2014, Hradec Králové

Vydání: první

Náklad: 200

Vydalo nakladatelství Gaudeamus při Univerzitě Hradec Králové jako svou 1378. publikaci.

ISBN 978-80-7435-438-0